

บทที่ 5

เศรษฐกิจชุมชน: หุ้นส่วนการพึ่งพาตนเองผ่านแนวคิดสวัสดิการชุมชน*

บทนำ

สังคมไทยเป็นสังคมที่มีแนวคิดชุมชนแฝงอยู่ในตัวตนและบริบทรอบข้างในรูปแบบสังคมและวัฒนธรรมไทย โดยมีพัฒนาการมาตั้งแต่ประวัติศาสตร์ตามกระแสแนวคิดของชุมชน แบ่งเป็น 4 ระยะ (ฉัตรทิพย์ นาถสุภา, 2557: 150-179) กล่าวคือ 1) แนวคิดชุมชนแบบลัทธิพระศรีอารีย์ในช่วงสมัยศักดินา (โบราณ-พ.ศ.2475) 2) แนวคิดชุมชนในลัทธิชาตินิยมในช่วงหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง (พ.ศ.2475 - พ.ศ. 2490) 3) การก่อรูปของแนวคิดวัฒนธรรมชุมชน (ทศวรรษ 2520 - พ.ศ. 2540) 4) แนวคิดเศรษฐกิจและวัฒนธรรมชุมชนในฐานะแนวคิดทางเลือกคู่ขนานของการทำให้ทันสมัย (modernization) แบบจารีต (พ.ศ. 2540 - ปัจจุบัน) โดยเฉพาะในระยะที่ 3 และระยะที่ 4 เห็นพัฒนาการของแนวคิดชุมชนที่เป็นแนวคิดหลักในการสร้างบทบาทและพลังประชาชนมากขึ้น คณะนักวิชาการกลุ่มเศรษฐศาสตร์การเมืองได้เข้ามาพัฒนาแนวคิดทิศทางของความสำเร็จที่จะยกระดับ แนวคิดเศรษฐกิจและสังคมผ่านกระบวนการเปลี่ยนแปลงชุมชนที่ชี้ให้เห็นถึง ระบบชุมชนเป็นระบบหนึ่งที่เป็นกลไกที่ทำให้แกนกลางของสังคมไทย รวมทั้งวัฒนธรรมได้ขับเคลื่อนเป็นองค์รวมของชุมชน การจัดการขนาดเล็กมีความคล่องตัวและหลากหลายของแนวคิดผลผลิต (Lyson, T. A., 2006: 1001) มีหน่วยพื้นฐานของครอบครัวและชุมชนทำให้เกิดความเข้มแข็ง และสามารถพึ่งพาตนเอง สอดคล้องกับบริบทแนวคิดสมัยใหม่ที่มีการเคลื่อนไหวเป็นพลวัตทางสังคมตามทันต่อสถานการณ์

ชุมชนถือว่าเป็นแกนกลางที่ทำให้สังคมไทยมีวัฒนธรรมที่ช่วยเหลือ ผ่านองค์ความรู้ทางศาสนาและภูมิปัญญาท้องถิ่นเศรษฐกิจชุมชน บนพื้นฐานการพึ่งพาตนเองและพัฒนาให้เหมาะสมกับวิถีชุมชน ในบริบทแต่ละพื้นที่ของตนเอง ที่มีแนวทางในการวางแผนอย่างมีส่วนร่วมของชุมชนที่ครอบคลุมองค์ประกอบ 3 ด้าน คือ 1) ด้านสังคม 2) ด้านสิ่งแวดล้อม 3) ด้านเศรษฐกิจ (O'Kane, G., 2020: 97) ดังนั้น ภาครัฐต้องหันมาพิจารณาแนวทางการมุ่งพัฒนาเศรษฐกิจประเทศ โดยเฉพาะเศรษฐกิจระดับรากฐานที่สามารถดำรงอยู่ในทุกสภาวะการณ์ได้ ที่สามารถแก้ไขปัญหาจากการมีส่วนร่วมของชุมชน และสามารถทำให้เกิดความมั่นคงในรูปแบบเศรษฐกิจชุมชนพึ่งพาตนเอง (ศิริพร ยอดกมลศาสตร์, 2550: 71-86) ซึ่งในมุมมองของเศรษฐกิจชุมชนพึ่งพาตนเองนั้น พิจารณาเงินเป็นเพียงสื่อกลางในการแลกเปลี่ยนเท่านั้น แต่หัวใจหลักเน้นในการพัฒนาความสัมพันธ์ด้านเศรษฐกิจและสังคมของชุมชน เน้นการช่วยเหลือเกื้อกูล ความเป็นห่วงเป็นใยของชุมชนเปรียบดังเส้นใยใหม่ที่มีการทักทอเป็นเส้นใยพันกัน ทำให้เกิดความหนาแน่นและซับซ้อนเกินกว่าที่จะพรรณนาได้ ซึ่งทำให้ชุมชนในแต่ละพื้นที่มีอัตลักษณ์ในการพัฒนาระบบการบริหารจัดการ ให้สอดคล้องกับความต้องการของชุมชนที่เน้นผลประโยชน์อันพึงประสงค์ของคนในชุมชนและมีความคิดเห็นพ้องต้องกันในการสร้าง

ปรับปรุงเพิ่มเติมของ* ทศพร แก้วขวัญไกร. (2564). เศรษฐกิจชุมชน: หุ้นส่วนการพึ่งพาตนเองผ่านแนวคิดสวัสดิการชุมชน. วารสารสหวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์, 5(2): 128-141.

แนวคิดเพื่อให้เกิดคุณค่าของกันและกัน ระหว่างคนกับคน คนกับธรรมชาติที่สร้างให้เกิดชุมชนที่มั่นคงของ ภูมิปัญญาที่หลากหลายของชุมชน ให้เกิดความยั่งยืนเพื่อเป็นระบบจัดสรร และการบริการของชุมชนในระดับ โครงสร้างและระดับปฏิบัติในการดูแล เกื้อกูลและช่วยเหลือชุมชนด้วยกันอย่างเท่าเทียมกันจึงเกิดแนวคิด “สวัสดิการชุมชน” (community welfare) ด้วยการพึ่งพาตนเอง

ดังนั้น เพื่อให้เห็นถึงความสำคัญและเล็งเห็นการจัดการสวัสดิการชุมชน บทนี้จะทำการพิจารณาการจัดการสวัสดิการชุมชน โดยมีประเด็น ดังนี้ 1) แนวคิดและความสำคัญของเศรษฐศาสตร์สวัสดิการ, สวัสดิการสังคมและสวัสดิการชุมชน 2) หลักการและวิธีการในการจัดสวัสดิการชุมชน 3) แนวทางการจัดสวัสดิการชุมชน 4) กรณีศึกษาการจัดกองทุนเพื่อสวัสดิการชุมชนในรูปแบบต่างๆ 5) บทส่งท้าย

แนวคิดและความสำคัญของสวัสดิการ

คำว่า “สวัสดิการ” (Welfare) เป็นคำกว้างๆ ที่ทุกคนคงทราบกันอยู่บ้างเกี่ยวกับการให้บริการขั้นพื้นฐานตั้งแต่เกิดจนกระทั่งตาย หรือเรียกว่า “วัฏจักรชีวิต” (Life Cycle) อันประกอบด้วยเบื้องต้นกับสิ่งที่จำเป็นในดำเนินชีวิต อาทิเช่น สวัสดิการด้านสุขภาพอนามัย สวัสดิการด้านการศึกษา สวัสดิการด้านอาหาร เป็นต้น (ระพีพรรณ คำหอม, 2557: 1) แต่หลายๆ คนคงสับสนเกี่ยวกับแนวคิดของคำว่า “สวัสดิการ” ในปัจจุบันที่มีกรอบแนวคิดเฉพาะเจาะจงภายใต้ในคำนิยาม วัตถุประสงค์และพันธกิจที่ต้องการจะตอบสนองความต้องการของประชาชนให้เกิดความเท่าเทียม (Equality) ความเสมอภาค (Equity) และความเป็นธรรมทางสังคม (Social justice) (อุทัย ปริญาสุทธีรัตน์, 2563: 208-209) ด้วยเหตุนี้ โดยเบื้องต้นจึงต้องอธิบายให้เกิดความเข้าใจคำดังกล่าว เพื่อให้ทราบถึงความสำคัญของแนวคิดนั้นๆ ในที่นี้ขออธิบาย 3 แนวคิด ดังนี้ 1) แนวคิดและความสำคัญของสวัสดิการเศรษฐศาสตร์ 2) แนวคิดและความสำคัญของสวัสดิการสังคม 3) แนวคิดและความสำคัญของสวัสดิการชุมชน

1) แนวคิดและความสำคัญของสวัสดิการเศรษฐศาสตร์

แนวคิดสวัสดิการเศรษฐศาสตร์เป็นการศึกษาเกี่ยวกับการจัดสรรทรัพยากรเพื่อมาผลิตสินค้าและบริการในการตอบสนองความต้องการของสังคมอยู่ในรูปสวัสดิการ (เกริกเกียรติ พิพัฒน์เสรีธรรม, 2552: 5-7) ที่มีรัฐบาลเป็นผู้กำหนดในโครงสร้างและมีระบบในการดำเนินการ โดยแนวคิดทฤษฎีสวัสดิการเศรษฐศาสตร์พิจารณาด้วยการตั้งสมมติฐานเกี่ยวกับ “ทฤษฎีประสิทธิภาพสูงสุด” หรือ “optimal theory” หรือเรียกอีกอย่างว่า “ทฤษฎีแบบ normative” เป็นการทำงานที่เกิดประสิทธิภาพมากที่สุดหรือสิ่งที่ควรจะเป็นอย่างไร (What ought to be) หลังจากนั้นนำมาพิจารณาในหลักการปฏิบัติจริงว่าจะมีโอกาสมากน้อยเพียงใดในระบบเศรษฐกิจและตามความต้องการของประชาชน ซึ่งถ้าการวิเคราะห์ตามแนวคิดนี้และเชื่อมั่น พบว่า บทบาทของรัฐบาลจะปล่อยไปตามกลไกเศรษฐกิจด้วยเปิดโอกาสให้มีการแข่งขันอย่างเสรี กล่าวคือ รัฐบาลจะไม่เข้าไปแทรกแซงในระบบเศรษฐกิจและดำเนินการจัดสรรทรัพยากรของสังคมให้น้อยที่สุด โดยการให้อิสระประชาชนให้ดำเนินการตามพฤติกรรมความต้องการของสังคม (Social utility) จะเป็นการจัดสรรให้ทรัพยากรของสังคมเกิดประสิทธิภาพมากที่สุดและได้รับความพึงพอใจ ด้วยเหตุผล 2 ประการ คือ 1) ทรัพยากรของสังคมจะมีการ

ผลิตสินค้าและบริการเพื่อสนองต่อความต้องการของประชาชนได้มากที่สุด 2) ประชาชนจะดำเนินผลิตสินค้าและบริการเฉพาะที่เกิดจากความต้องการของอรรถประโยชน์ของตนอย่างมีประสิทธิภาพ ทำให้การผลิตสินค้าและบริการจะเกิดประโยชน์ทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อการใช้ทรัพยากร

แต่ในโลกความเป็นจริงระบบตลาดการแข่งขันเสรีไม่สมบูรณ์ที่จะทำให้เกิดการแข่งขันแท้จริงอย่างมีประสิทธิภาพสูงสุดและเสมอภาคกัน จึงมีการนำแนวคิดของ “Pareto optimal” (Holley H Ulbrich, 2011: 6-8) เพื่อเข้ามาแก้ปัญหาเพื่อให้เกิดความเป็นธรรมมากที่สุด ประกอบด้วย 1) การจัดระเบียบในสังคมด้วยการกำหนดกฎหมาย 2) วางโครงสร้างและระบบให้เกิดระบบกลไกตลาดที่มีความสมบูรณ์ให้มากที่สุด 3) มีบทบาทในการจัดสรรทรัพยากรที่สามารถตอบสนองกับประชาชนได้ทั้งหมดในรูป “สินค้าสาธารณะ” (public goods) อาทิเช่น สวนสาธารณะ การป้องกันประเทศ การเรียนฟรีขั้นพื้นฐาน ระบบสาธารณสุข เป็นต้น 4) กระจายผลประโยชน์ให้ครอบคลุมกับประชาชนให้เข้าถึงทุกด้าน อย่างไรก็ตามในการจัดสวัสดิการโดยภาครัฐบาลจะดำเนินการทั้งหมดก็ได้ที่ต้องการ ให้เกิดการได้รับอรรถประโยชน์จากการบริโภคสินค้าและบริการเพื่อให้เกิดการกินดี อยู่ดีทั้งหมดในทุกๆ ด้าน อันเนื่องมาจากต้องคำนึงถึงต้นทุนและงบประมาณที่มีจำกัด ซึ่งรัฐบาลได้รายได้ส่วนใหญ่มาจากการเก็บภาษีอากรจากประชาชนโดยมีจำกัด นอกจากนั้นต้องพิจารณาถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นและผลประโยชน์ที่จะได้รับเพราะเมื่อรัฐบาลเข้าไปแทรกแซงในทุกๆ ด้านทำให้ภาคเอกชนก็ไม่มีแรงจูงใจในการลงทุนและพัฒนาเศรษฐกิจ ดังนั้นการจัดสรรสวัสดิการของรัฐบาลจะให้ขั้นพื้นฐานแบบกว้าง 7 ด้าน ได้แก่ 1) การศึกษา 2) สุขภาพอนามัย 3) ที่อยู่อาศัย 4) การทำงานและมีรายได้ 5) นันทนาการ 6) กระบวนการยุติธรรม 7) บริการสังคมทั่วไป (ระพีพรรณ คำหอม, 2557: 25) ทำให้การจัดสวัสดิการของรัฐบาลอาจไม่ครอบคลุมที่เฉพาะเจาะจง ทำให้ไม่เกิดความต้องการของกลุ่มชุมชนระดับกลางหรือระดับรากหญ้าอย่างแท้จริง ตามสภาพภูมิประเทศ ภูมิอากาศ วัฒนธรรม ความคิดและความเชื่อของชุมชนพื้นถิ่นที่มีหลากหลายในประเทศ ดังนั้นจึงมีการรวมกลุ่มในการจัดตั้งสวัสดิการชุมชนที่เกิดจากความต้องการของคนในชุมชน โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนนั้นๆ ทำให้เกิดการพึ่งพาตนเองของครอบครัว ชุมชนและระหว่างชุมชน เพื่อเป็นทางเลือกอีกทางนอกจากแนวคิดของสวัสดิการเศรษฐศาสตร์ ที่ต้องมีการพึ่งพาจากภาครัฐบาลเพียงฝ่ายเดียว

2) แนวคิดและความสำคัญของสวัสดิการสังคม

แนวคิดของสวัสดิการสังคม (Social Welfare) นั้น เพื่อต้องการให้ประชาชนคนในชาติมีการกินดี อยู่ดี (Well-being) ได้รับสิทธิขั้นพื้นฐานในทุกด้าน ซึ่งเป็นระบบการบริการสังคมทุกภาคส่วนของสังคม ได้แก่ ภาครัฐ ภาคเอกชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรชุมชน ที่มีจุดมุ่งหมายเดียวกันที่จะทำให้ประชาชนได้มีคุณภาพที่ดีขึ้นและมั่นคงอย่างยั่งยืน (ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ, 2546: 1-6) และคำว่า “สวัสดิการสังคม” จะมีความหมายแคบกว่าคำว่า “สวัสดิการ” โดยพิจารณาถึงการดำเนินการในรูปแบบของสถาบันต่างๆ ออกมาเป็นโครงการและปฏิบัติการสร้างระบบการบริการสังคม

คำนิยามความหมายของสวัสดิการสังคมในพระราชบัญญัติส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคม พ.ศ. 2546 และแก้ไขเพิ่มเติมในพระราชบัญญัติส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2550 มาตรา 3 (สำนักงาน

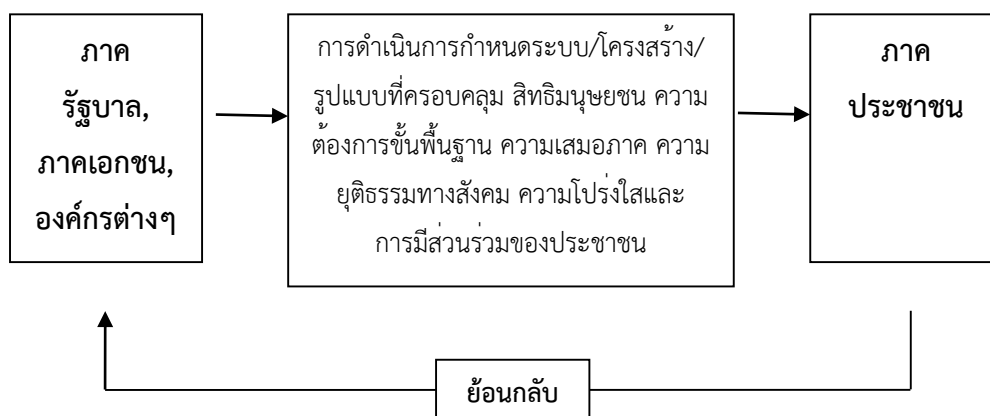
ปลัด กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2564: ออนไลน์) หมายถึง ระบบการจัดบริการทางสังคมซึ่งเกี่ยวกับการป้องกัน การแก้ไขปัญหา การพัฒนา และการส่งเสริมความมั่นคงทางสังคม เพื่อตอบสนองความจำเป็นขั้นพื้นฐานของประชาชน ให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีและพึ่งตนเองได้อย่างทั่วถึง เหมาะสมเป็นธรรม และให้เป็นไปตามมาตรฐานทั้งทางด้านการศึกษา สุขภาพอนามัย ที่อยู่อาศัย การทำงาน และการมีรายได้ นันทนาการ กระบวนการยุติธรรม และบริการทางสังคมทั่วไป โดยคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิที่ประชาชนจะต้องได้รับ และการมีส่วนร่วมในการจัดสวัสดิการสังคมทุกระดับ

ระพีพรรณ คำหอม (2557: 14) หมายถึง ระบบบริการทางสังคมที่เกี่ยวข้องกับนโยบายสังคมของรัฐในการจัดบริการทางสังคม ให้ครอบคลุมทุกคนเพื่อนำไปสู่ความมั่นคง และระบบความคุ้มครองให้เกิดตามแนวคิดหลักการของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ ความเสมอภาคและความเท่าเทียมกัน และการมีส่วนร่วมทุกภาคส่วน

อุทัย ปริญาสุทธีรัตน์ (2563: 232) หมายถึง รูปแบบของการบริการสังคม การประกันสังคม การช่วยเหลือสังคม และการสนับสนุนหุ้นส่วนทางสังคม โดยคำนึงถึงหลักสิทธิมนุษยชนเพื่อให้เกิดความเป็นธรรมทางสังคม

ธนาชัย สุนทรอนันตชัย (2559: 53-55) หมายถึง แนวคิดขั้นพื้นฐาน 4 ด้าน ในการเป็นสวัสดิการสังคม ประกอบด้วย 1) ความต้องการขั้นพื้นฐานของมนุษย์ โดยเฉพาะปัจจัยสี่ คือ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรคและที่อยู่อาศัย 2) สิทธิมนุษยชน เน้นความมีศักดิ์ศรีของมนุษย์ที่ทุกคนต้องมีความเท่าเทียมกันในทุกๆ ด้าน 3) ความเป็นธรรมของสังคม โดยไม่มีอคติในการเลือกปฏิบัติและการกดขี่ที่สามารถจะรับสิทธิขั้นพื้นฐาน 4) ความมั่นคงของมนุษย์ ที่ต้องดูแลและดำรงอยู่ให้กับมนุษย์ที่จะต้องปกป้อง คุ้มครองเหตุที่จะเกิดขึ้นในทุกสถานที่

จากคำนิยามของนักวิชาการเกี่ยวกับสวัสดิการสังคม พบว่า ภาครัฐบาลมีบทบาทในการกำหนดระบบโครงสร้างและรูปแบบเชิงนโยบายสังคมที่ครอบคลุมเกี่ยวกับการป้องกัน แก้ไขปัญหาและพัฒนาสู่การยกระดับมากกว่าการสงเคราะห์ด้วยการส่งเสริม สนับสนุนในด้านความมั่นคง คุณภาพชีวิตที่สามารถจะพึ่งพาตนเองตามมาตรฐานสากล โดยคำนึงถึงสิทธิ ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ที่ประชาชนคนในชาติพึงจะได้รับทุกด้าน ดังรูปภาพที่ 5.1

รูปภาพที่ 5.1 กรอบแนวคิดสวัสดิการสังคม

ที่มา: ผู้เขียนวิเคราะห์

อย่างไรก็ตามในปัจจุบันในการจัดสวัสดิการสังคม พบว่า การเปลี่ยนแปลงของโลกและความต้องการของประชาชนได้มีการปรับเปลี่ยนไปอย่างรวดเร็ว ทำให้การจัดสวัสดิการสังคมโดยภาครัฐบาลไม่สามารถตอบสนองอรรถประโยชน์ (Utility) ได้ครอบคลุมทั้งหมด อีกทั้งงบประมาณและการจัดลำดับความสำคัญของปัญหาในรายละเอียดในแต่ละท้องถิ่นแตกต่างกัน ทำให้การจัดสวัสดิการสังคมไม่สามารถแก้ปัญหาแท้จริงแต่กระนั้นภาครัฐบาลก็มีการกำหนดนโยบายให้เป็นระบบเพื่อเป็นมาตรการรองรับ (ระพีพรรณ คำหอม, 2557: 3) ทั้งระดับมหภาคและระดับจุลภาค ซึ่งภาครัฐบาลมีการผลักดันและกระจายอำนาจเกี่ยวกับสวัสดิการสังคมมาให้ประชาชนมีส่วนร่วมมากขึ้น ทำให้ท้องถิ่นได้มีบทบาทในการกำหนดรูปแบบการบริหารจัดการสวัสดิการของท้องถิ่นที่สามารถจะกำหนดแนวทางเพื่อทำให้เกิดความมั่นคงอย่างยั่งยืนของท้องถิ่น ภายใต้ความต้องการของท้องถิ่นและศักยภาพของคนในชุมชน

แนวคิดและความสำคัญของสวัสดิการชุมชน

ในช่วงเกิดวิกฤติเศรษฐกิจ การเมืองและสังคม ภาครัฐบาลได้มุ่งมาสนใจเกี่ยวกับชุมชนเพิ่มขึ้นเพื่อเป็นทางออกให้กับสังคมไทย โดยพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนให้เกิดความมั่นคงอย่างยั่งยืนจากฐานรากต่อการพัฒนาประเทศ และสร้างเป็นหนึ่งแบบในการขับเคลื่อนประเทศ (พิทยา ว่องกุล, 2550: 65-68) ถือว่าเป็นวิสัยทัศน์ในการสร้างกระบวนทัศน์ใหม่ ที่มุ่งเน้นการนำองค์ความรู้ของชุมชนที่เป็นเหตุปัจจัยหลัก ในการแก้ปัญหาให้ตรงความต้องการของชุมชน อันก่อให้เกิด “เศรษฐกิจชุมชน” ทำให้มียุทธศาสตร์ในการพัฒนาที่แตกต่างจากกระแสหลักหลายด้าน กล่าวคือ 1) เน้นกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน ด้วยการสร้างองค์ความรู้จากภูมิปัญญาในชุมชนเป็นแกนกลางอย่างมีส่วนร่วม 2) เน้นกระบวนการสร้างทุนชุมชน/ทุนสังคม ในรูปกองทุน ธุรกิจสังคม หรือวิสาหกิจชุมชนที่เน้นการนำทุนทางสังคมทางวัฒนธรรมนำหน้าเงินตรา เพราะเงินตราไม่ใช่เป้าหมายของการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน (ศิริพร ยอดกมลศาสตร์, 2550: 71-72) ควรเน้นในการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน 3) เน้นกระบวนการศึกษาวิจัย ที่พัฒนาการสืบค้นปัญหา วิธีการแก้ปัญหาและพัฒนาอย่างเป็นรูปธรรมจากฐาน

ความคิดของคนในชุมชน ด้วยวิถีและทรัพยากรในชุมชน 4) เน้นกระบวนการผสมผสานความหลากหลายให้เป็นเครือข่ายระหว่างครอบครัวชุมชน ชุมชนกับชุมชน กลุ่มชุมชนกับเครือข่ายต่างๆ มีการเปิดเวทีแลกเปลี่ยนทัศนะให้เกิดการผลักดันและวางแผนโดยรวม 5) เน้นกระบวนการสร้างเครือข่ายชุมชน ที่สามารถต่อยอดองค์ความรู้ให้มีความยั่งยืน ยกย่องระดับชุมชนสู่การเป็นทุนธุรกิจที่เน้นพึ่งพาตนเอง อีกทั้งมีการแบ่งปันแก่สังคมรอบข้าง

การพัฒนากระบวนการสวัสดิการชุมชนท้องถิ่น สร้างฐานคิดในกรอบของเศรษฐกิจชุมชนที่ชุมชนต้องการ บริหารจัดการทุนชุมชน สาเหตุหลักมาจากแนวคิดกระแสหลักของทุนนิยมไม่สามารถแก้ปัญหาของชุมชนได้ ตรงตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการ (สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน), 2550: 1-4) และชุมชนเน้นการพึ่งพาจากภาครัฐบาลในทุกๆ ด้าน แต่ไม่ได้รับการตอบสนองตามความต้องการอย่างแท้จริงในการแก้ปัญหาความเดือดร้อน หรือการเข้าถึงบริการของภาครัฐในรูปแบบสวัสดิการของรัฐ ดังนั้น ชุมชนจึงมาพิจารณาถึงการช่วยเหลือดูแลตนเอง ด้วยการฟื้นฟูทุนทางสังคมที่มีอยู่เดิมมาสร้างเป็นกรอบแนวคิดสวัสดิการชุมชน ในรูปแบบความสัมพันธ์พื้นฐานแห่งปัจจัย 4 ประกอบด้วย อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัยและยารักษาโรค นำมาเชื่อมโยงผู้คนกับธรรมชาติ ความเชื่อ ศรัทธา ศาสนา วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น ดังนั้น ทำให้รัฐบาลเล็งเห็นถึงความสำคัญของการสร้างฐานที่เข้มแข็งของเศรษฐกิจชุมชน ที่สามารถพึ่งพาตนเองที่จะพัฒนาการดูแลชุมชนเพื่อให้มีระบบสวัสดิการชุมชนท้องถิ่น ที่เป็นลักษณะเฉพาะที่เจาะจงและความพึงพอใจของชุมชน ประกอบกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มีการกำหนดประเด็นเกี่ยวกับสิทธิศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในการคุ้มครองสิทธิของผู้ด้อยโอกาสในสังคม ที่จะขยายให้ประชาสังคมได้มีส่วนร่วมในด้านต่างๆ ทำให้เกิดการขับเคลื่อนของภาคประชาสังคมเกี่ยวกับการกระจายอำนาจ เพื่อเอื้อให้ภาคประชาสังคมมีบทบาทหรือเป็นหุ้นส่วน ในการพัฒนาประเทศให้เกิดการมีส่วนร่วมและเข้มแข็ง (คณะกรรมการปฏิรูประบบสวัสดิการสังคมที่เหมาะสมกับประเทศไทย สถาปปฏิรูปแห่งชาติ, 2558: 162-163)

ขณะที่คำจำกัดความของสวัสดิการชุมชน ตามแนวคิดนักวิชาการและหน่วยงานต่างๆ ได้ให้ไว้มีความหมาย ดังนี้

คู่มือการดำเนินโครงการสนับสนุนการจัดสวัสดิการชุมชนของสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) (2552: 4) ได้กล่าวว่า สวัสดิการชุมชนเป็นระบบช่วยเหลือเกื้อกูลมาจากฐานรากในการพึ่งพาตนเองมากกว่าจะใช้ทรัพยากรเงินทองมาเป็นตัวตั้ง แต่เน้นการสัมพันธ์ในชุมชนมาสร้างเป็นระบบที่สมาชิกในชุมชนได้รับอย่างมีคุณค่า และได้รับอย่างมีศักดิ์ศรีซึ่งเป็นการสร้างหลักประกันให้กับชุมชน ที่จะมุ่งความมั่นใจและความมั่นคงของคนชุมชน

อุทัย ปริญญาสุทธินันท์. (2563: 207) กล่าวว่า สวัสดิการชุมชนถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของสวัสดิการสังคมในรูปแบบของการสนับสนุนหุ้นส่วนทางสังคม ที่สามารถจะจำแนกให้เฉพาะเจาะจงตามความต้องการของชุมชนได้อีก 7 แบบ ที่มีฐานทุนของชุมชนเป็นเกณฑ์ในการกำหนดแบบ โดยมีดังนี้ 1) สวัสดิการฐานกลุ่มออมทรัพย์ 2) สวัสดิการฐานวิสาหกิจชุมชน 3) สวัสดิการฐานทรัพยากรธรรมชาติ 4) สวัสดิการฐานศาสนา วัฒนธรรมและประเพณี 5) สวัสดิการฐานชุมชนเมือง 6) สวัสดิการฐานผู้สูงอายุ 7) สวัสดิการฐานผู้ยากลำบาก

พระราชบัญญัติส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2550 (สำนักงานปลัด กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2564: ออนไลน์) ได้ให้ความหมายว่า องค์กรสวัสดิการชุมชนเป็นองค์กรภาคประชาชนที่มีการจัดตั้งขึ้น เพื่อจัดสวัสดิการสังคมให้กับสมาชิกในชุมชนหรือการปฏิบัติงานด้านการจัดสวัสดิการสังคมของเครือข่ายองค์กรสวัสดิการชุมชน

จากคำจำกัดความของคำว่า “สวัสดิการชุมชน” พบว่า เป็นแนวคิดที่ต้องการสนับสนุนให้ชุมชนเป็นส่วนหนึ่งของสังคมที่มีการพึ่งพาตนเองอย่างเป็นรูปธรรม โดยมีแนวคิดที่สำคัญอยู่ 4 ประเด็น ดังนี้

1) สวัสดิการชุมชนเป็นส่วนหนึ่งของสวัสดิการสังคมที่อยู่ในรูปแบบการสนับสนุนให้ชุมชนเป็นส่วนหนึ่งของสังคม

2) สวัสดิการชุมชนมีความเฉพาะเจาะจงมากกว่าสวัสดิการสังคม ที่สามารถตอบสนองความต้องการของชุมชนได้อย่างแท้จริง และทำให้เกิดการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนแก้ปัญหาของตนเองด้วยแนวคิดองค์ความรู้ ทรัพยากรธรรมชาติ และภูมิปัญญาพื้นถิ่นของชุมชน

3) สวัสดิการชุมชนเน้นการพึ่งพาตนเอง ภายใต้ความสัมพันธ์ของชุมชนที่มีความเกื้อกูล ช่วยเหลือกัน ในรูปของพึ่งพาตนเอง ครอบครัว ธรรมชาติ ชุมชนและเครือข่ายชุมชนอื่นๆ

4) สวัสดิการชุมชนมีองค์กรสวัสดิการชุมชนจากภาคประชาชนมาส่งเสริม สนับสนุนและพัฒนาการจัดตั้งสวัสดิการชุมชน

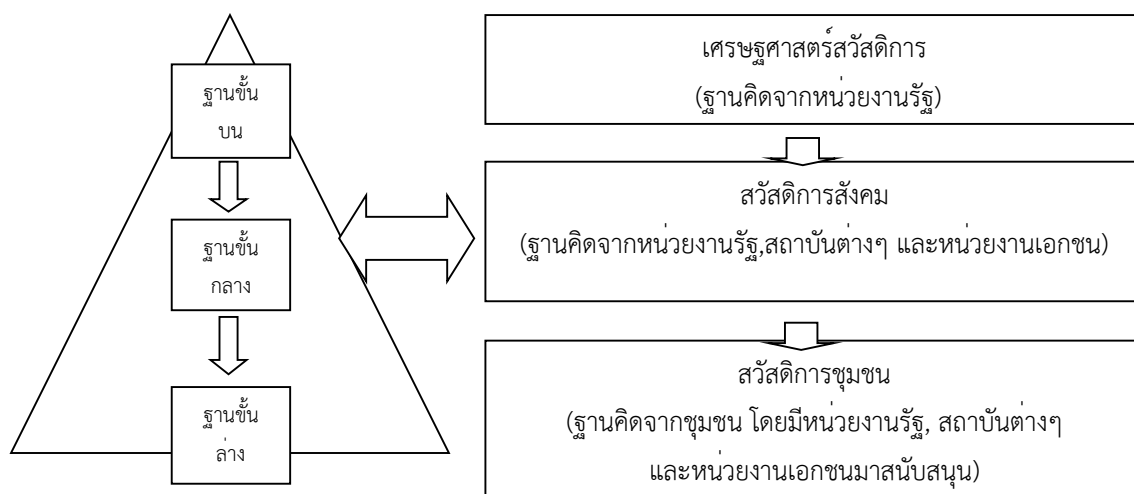
จากแนวคิดของเศรษฐศาสตร์สวัสดิการ สวัสดิการสังคมและสวัสดิการชุมชน สามารถนำมาเปรียบเทียบเพื่อให้เห็นมิติของแนวคิดดังตารางที่ 5.1

ตารางที่ 5.1 เปรียบเทียบแนวคิดเศรษฐศาสตร์สวัสดิการ สวัสดิการสังคมและสวัสดิการชุมชน

เศรษฐศาสตร์สวัสดิการ	สวัสดิการสังคม	สวัสดิการชุมชน
<p>จุดเด่น</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. มีหน่วยงานภาครัฐบาล กำหนดนโยบาย หลักการและพันธกิจสู่การปฏิบัติในระดับมหภาค 2. เน้นทฤษฎีประสิทธิภาพสูงสุด หรือ “Optimal theory” เป็นการตัดสินใจเชิงนโยบายของรัฐบาลกับสิ่งที่ควรจะเป็นอย่างไร (What ought to be) ภายใต้การพิจารณาในหลักการปฏิบัติจริงว่ามีโอกาสมากน้อยเพียงใดในระบบเศรษฐกิจและความพึงประสงค์ของประชาชน 3. เน้นการผลิตสินค้าและบริการจะเกิดประโยชน์ทั้งทางตรงและทางอ้อมในการใช้ทรัพยากร <p>จุดอ่อน</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. ไม่สามารถตอบสนองความต้องการประชาชนและสังคมได้อย่างทั่วถึง 2. งบประมาณจำกัด 3. วิเคราะห์ปัญหาจากระดับมหภาคมากกว่าระดับจุลภาคของประชาชน 4. การขาดทรัพยากรที่จะมาสนับสนุนการผลิตและการพัฒนาที่ยั่งยืน เช่น เงินทุน ความรู้และเทคโนโลยี เป็นต้น 	<p>จุดเด่น</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. มีหน่วยงานภาครัฐบาล สถาบันองค์กรต่างๆ และภาคเอกชน ส่งเสริมสนับสนุนและพัฒนาในระดับ 2. มีระบบการบริการที่ครอบคลุมในทุกด้านเกี่ยวกับการป้องกัน การแก้ไข ปัญหา การพัฒนาและการส่งเสริมความมั่นคงทางสังคม 3. ตอบสนองความจำเป็นขั้นพื้นฐานให้เป็นไปตามมาตรฐานให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีตั้งแต่เกิดจนเสียชีวิต 4. คำนึงถึงสิทธิมนุษยชน สิทธิทางสังคม และความเป็นธรรมทางสังคม <p>จุดอ่อน</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. สามารถจัดบริการครอบคลุมทางสังคมได้มากกว่าแนวคิดเศรษฐศาสตร์สวัสดิการแต่ไม่ครอบคลุมในทุกด้านที่เฉพาะเจาะจงของชุมชน 2. งบประมาณจำกัด 3. การขาดทรัพยากรที่จะมาสนับสนุนการผลิตและการพัฒนาที่ยั่งยืน เช่น เงินทุน ความรู้และเทคโนโลยี เป็นต้น 	<p>จุดเด่น</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. ชุมชนได้เข้ามามีบทบาทอย่างแท้จริงในการกำหนดสวัสดิการฐานรากของปัญหาและความต้องการของชุมชน 2. ชุมชนสามารถสร้างนวัตกรรมแห่งการพึ่งพาตนเองผ่านองค์ความรู้จากภูมิปัญญา วัฒนธรรม ความเชื่อ ศรัทธา มาเป็นมุกยึดในการสร้างระบบของตนเอง 3. ชุมชนสามารถปรับและสร้างสวัสดิการพื้นฐานให้เข้ากับสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงของเศรษฐกิจ การเมือง สังคมและธรรมชาติได้ง่าย 4. สวัสดิการชุมชนเป็นส่วนหนึ่งของระบบเศรษฐกิจชุมชน ภายใต้เศรษฐกิจพอเพียงที่มีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน และสามารถปรับตัวได้คล่อง รวดเร็วในระดับจุลภาค <p>จุดอ่อน</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. การดำเนินการต้องอาศัยคนในชุมชนที่มีแนวคิดเดียวกัน ผู้นำที่เข้มแข็ง การมีส่วนร่วมของคนในชุมชนในการพัฒนาและยกระดับชุมชน 2. การขาดทรัพยากรที่จะมาสนับสนุนการผลิตและการพัฒนาที่ยั่งยืน เช่น เงินทุน ความรู้และเทคโนโลยี เป็นต้น

ที่มา: สังเคราะห์จาก อุทัย ปริญาสุทินันท์ (2563: 208); ธนาชัย สุนทรอนันต์ชัย (2559: 53-59)

จากองค์ประกอบของตารางที่ 5.1 ข้างต้นสามารถนำมากำหนดกรอบแนวคิดดังรูปภาพที่ 5.2

รูปภาพที่ 5.2 ความสัมพันธ์ระหว่างเศรษฐศาสตร์สวัสดิการ, สวัสดิการสังคมและสวัสดิการชุมชน

ที่มา: ผู้เขียนวิเคราะห์

หลักการและวิธีการในการจัดสวัสดิการชุมชน

สวัสดิการชุมชนเป็นรูปแบบหนึ่งที่เกิดจากชุมชน มีการยกระดับในการสร้างความเป็นหุ้นส่วนของคนในชุมชนให้เกิดการพึ่งพาตนเอง โดยสวัสดิการชุมชนถือได้ว่าเป็นส่วนหนึ่งของสวัสดิการสังคมที่มีหลักการสากลที่เป็นพื้นฐานที่สำคัญที่ยึดหลักไว้ ดังนี้ (ระพีพรรณ คำหอม, 2557: 21-22., อุทัย ปริญญาสุทธินันท์, 2563: 208-210)

1) สิทธิมนุษยชน (Human Rights) พึ่งมีในสาระสำคัญของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 ที่ได้กำหนดให้คนในชาติ ประกอบด้วย บุคคล เด็ก เยาวชน สตรี คนพิการทุพพลภาพ ผู้ด้อยโอกาสและผู้สูงอายุ อย่างมีความเท่าเทียม (Equality) ที่จะได้รับบริการขั้นพื้นฐานในด้านต่างๆ ให้ครอบคลุมทุกมิติ

2) ความต้องการขั้นพื้นฐาน (Basic Needs) สวัสดิการที่รัฐพึงจะต้องดำเนินให้ประชาชนได้รับบริการขั้นพื้นฐาน ที่สามารถจะสนองตอบปัญหาและความต้องการของประชาชนเป็นการบริการทั่วไป โดยพื้นฐานขั้นต่ำสุดที่รัฐต้องจัดให้กับประชาชนที่มีความเสมอภาค (Equity) อย่างเหมาะสม

3) ความยุติธรรมอย่างเป็นธรรมทางสังคม (Social Justice) กล่าวคือ เป็นการจัดสรรบริการคนในสังคม โดยไม่เลือกปฏิบัติทั้งเพศหญิง เพศชาย ชนชั้น ศาสนา วัฒนธรรม ความเชื่อทางการเมือง ให้เกิดการบริการขั้นพื้นฐานให้ทั่วถึงทุกกลุ่มคน กลุ่มอาชีพในพื้นที่ดินของประเทศ

4) การมีส่วนร่วมของคนในสังคมทุกระดับ (Participation) เป็นการเปิดโอกาสในคนในสังคมทุกระดับมีส่วนร่วมในการร่วมคิด เสนอแนะ แก้ปัญหา วางแผน ร่วมดำเนินการและประเมินผลการบริการของภาครัฐในการบริการขั้นพื้นฐานตั้งแต่เกิดจนกระทั่งเสียชีวิต เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของคนในสังคมอย่างแท้จริง

5) ความโปร่งใส (Transparency) เน้นให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียของคนในสังคมร่วมกันตรวจสอบเพื่อเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนร่วมตามหลักประชาธิปไตยในการดำเนินการบริการขั้นพื้นฐานของภาครัฐ

6) ความเสี่ยงทางสังคม (Social Risks) สังคมมีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลาทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ ดังนั้น การดำเนินการบริการขั้นพื้นฐานของรัฐต้องมีการวางแผนระยะสั้น ระยะกลางและระยะยาว เพื่อให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงและความต้องการของสังคม โดยประชาชนต้องมีส่วนร่วมในการเข้าร่วมในการบริหารความเสี่ยงในทุกๆ ด้านที่สามารถเชื่อมโยงถึงทุกระดับของประชาชน นอกจากนั้นเน้นการพึ่งพาตนเองเพิ่มขึ้น

หมุดยึดหลักการสากลดังที่ได้กล่าวมา ถือเป็นพื้นฐานที่สำคัญที่จะทำให้คนในสังคมพึงจะได้รับสิทธิอันพึงมีพึงได้ ตามพระราชบัญญัติของรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2550 ไม่ว่าจะเป็นสิทธิมนุษยชน การได้รับการบริการขั้นพื้นฐานตามความต้องการของคนในสังคมตั้งแต่เกิดจนกระทั่งเสียชีวิต โดยได้รับสิทธิทุกระดับทุกชนชั้นเป็นพื้นฐานขั้นต่ำที่สุด และได้เข้ามามีบทบาทในการร่วมการวางแผน ดำเนินการและการติดตามผลการดำเนินการตามหลักประชาธิปไตย เพื่อให้เกิดความโปร่งใสของการบริการภาครัฐให้กับประชาชน อย่างไรก็ตามภาครัฐยังมีข้อจำกัดอยู่หลายด้าน โดยเฉพาะสิ่งสำคัญคือ ด้านต้นทุนและงบประมาณที่ภาครัฐมีจำกัดที่จะสามารถตอบสนองอรรถประโยชน์ (Utility) ให้กับประชาชนและสังคมได้ทุกๆ ด้านตามความประสงค์ รวมทั้งการดำเนินการต้องพิจารณาถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นว่าประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นจะมีผลมากน้อยเพียงใด รวมไปถึงการขาดทรัพยากรที่จะมาสนับสนุนการผลิตและการพัฒนาที่ยั่งยืน เช่น เงินทุน ความรู้และเทคโนโลยี เป็นต้น ทำให้การดำเนินการจัดสวัสดิการให้ครอบคลุมในรายประเด็นย่อยๆ ตามความต้องการของประชาชนที่มีความแตกต่างกันทั้งวัฒนธรรม ศาสนา ความคิด ความเชื่อ รวมทั้งในแต่ละภูมิภาคที่มีสภาพอากาศ ภูมิประเทศที่มีความแตกต่างกัน จึงทำให้การจัดสวัสดิการของภาครัฐยังไม่บรรลุวัตถุประสงค์ ในการสนองตอบความต้องการของประชาชนได้อย่างแท้จริง การจัดการสวัสดิการชุมชนจึงมีบทบาทบนพื้นฐาน “เศรษฐกิจชุมชน” ที่ต้องการให้สำนึกถึงจิตวิญญาณของตน เน้นการพึ่งพาตนเองและช่วยเหลือชุมชนและสังคม (ฉัตรทิพย์ นาถสุภาและวันวรรณ, 2555: 10-11) เนื่องจากแนวคิดทุนนิยมสุดโต่งเน้นวัตถุนิยม ปฏิเสธวัฒนธรรมและศาสนาอันมีค่าของชุมชนซึ่งเข้ามาครอบงำระบบคิดอย่างต่อเนื่อง ดังนั้น ทางออกโดยเฉพาะในสังคมไทยต้องมีการรักษาและพัฒนาวัฒนธรรมชุมชน เริ่มจากชุมชนขนาดเล็ก หมู่บ้าน ตำบล วิสาหกิจชุมชน สหกรณ์ชุมชน ที่มีการจัดตั้งเป็นองค์กรชุมชนด้วยการเชื่อมโยงเครือข่ายและช่วยเหลือร่วมมือกัน

โดยการจัดสวัสดิการชุมชนสามารถจำแนกรูปแบบได้ 7 รูปแบบ ดังนี้ (ไพรัช บวรสมพงษ์, 2555: 11-14., รัตติยา พนาจันทร์, ออนไลน์: 25-27., คະນອງ พິลุน, 2560: 287-291)

1) รูปแบบองค์กรการเงินชุมชนกลุ่มออมทรัพย์หรือองค์กรการเงินชุมชน ถือว่าเป็นการริเริ่มพัฒนาเป็นกองทุนในการออม ซึ่งเป็นวินัยขั้นพื้นฐานที่สำคัญในการยกระดับของการสร้างสวัสดิการชุมชนในด้านอื่นๆ ต่อไป โดยองค์กรการเงินเป็นการดำเนินการทางการเงินที่จะช่วยเหลือให้กับสมาชิก ที่เข้าร่วมในการออมตามระเบียบและข้อกำหนดของกลุ่มที่กำหนดไว้ เปรียบได้ว่าเป็นองค์กรการเงินในรูปแบบหนึ่งเหมือนธนาคารหรือสหกรณ์การเงิน

2) รูปแบบการผลิต ธุรกิจชุมชนหรือวิสาหกิจชุมชน เป็นรูปแบบที่เกิดจากใช้เวลาว่างจากอาชีพหลักที่ทำนา ทำไร่ หรือทำสวน มาสร้างอาชีพเสริมด้วยการนำทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่น มาสร้างเป็นผลิตภัณฑ์จากฐานของภูมิปัญญาท้องถิ่น อาทิเช่น การทอผ้า ทำเครื่องจักรสานใช้ภายในครัวเรือน เครื่องปั้นดินเผา เป็นต้น ถือว่าเป็นรายได้เสริมที่ก่อให้เกิดการเพิ่มมูลค่าจากการใช้วัสดุภายในท้องถิ่น และก่อให้เกิดรายได้ ลดรายจ่ายที่ต้องมีการซื้อผลิตภัณฑ์จากภายนอกชุมชน และพัฒนาเป็นกลุ่มสมาชิกการผลิตในการขายผลิตภัณฑ์เพื่อหารายได้เสริม ยกกระดับเป็นสวัสดิการชุมชนกลุ่มธุรกิจชุมชนหรือวิสาหกิจชุมชน

3) รูปแบบความเชื่อ อุดมการณ์และศาสนา เป็นรูปแบบที่เน้นความเป็นจิตวิญญาณของพื้นที่ถิ่นของตน เป็นสิ่งยึดเหนี่ยวทั้งความเชื่อ ศรัทธา หลักธรรมคำสอนทางศาสนาเป็นเป็นแกนหลักให้เกิดเป็นแนวทางในดำเนินกิจกรรมสวัสดิการชุมชนให้สอดคล้องกับแนวคิดวัฒนธรรม ปราชญ์ชาวบ้าน พระหรือผู้นำศาสนาทั้งทางกายและจิตใจ โดยหลักแล้วมิได้เน้นการยกระดับฐานะทางเศรษฐกิจแต่เน้นความพอเพียง พอประมาณ และการพัฒนาจิตใจ

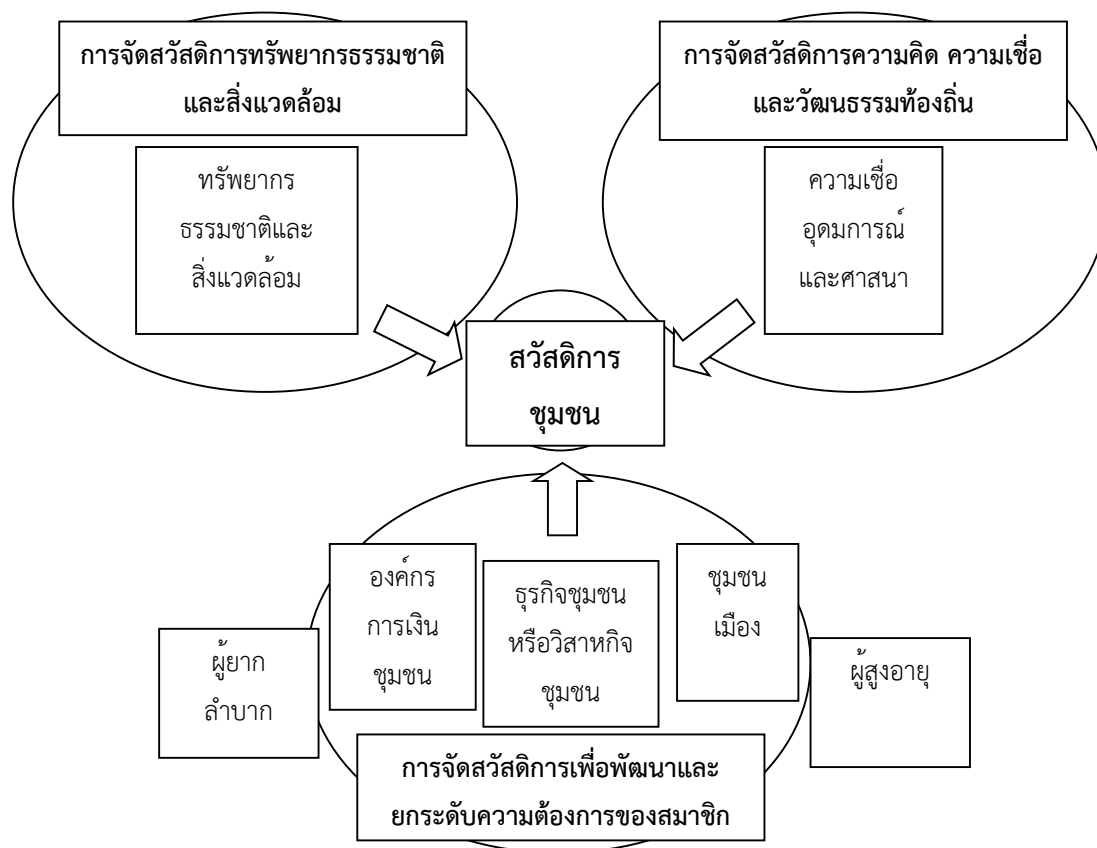
4) รูปแบบทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เป็นการยึดต้นทุนดั้งเดิมของชุมชนที่อยู่มาก่อนตั้งแต่บรรพบุรุษ มาจัดการเพื่อความมั่นคงทางทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในการดำรงชีพ อันเนื่องมาจากเป็นแหล่งอาหาร แหล่งน้ำ สัตว์น้อยใหญ่ที่เอื้อประโยชน์ซึ่งกันและกัน สามารถสร้างเป็นรายได้และลดรายจ่ายในการดำรงชีพของชุมชน

5) รูปแบบชุมชนเมือง เป็นการสร้างเมืองให้น่าอยู่ด้วยการมีการจัดสรรสวัสดิการเฉพาะเจาะจงเกี่ยวกับความเป็นอยู่ที่มีความแออัด ระบบสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อมที่เกิดจากขยะ มูลฝอย อีกทั้งจากมลภาวะเป็นพิษทางอากาศและทางน้ำ เป็นต้น

6) รูปแบบผู้ยากลำบาก เป็นการรวมตัวกันของผู้ด้อยโอกาสทางสังคมที่มีการช่วยเหลือแบ่งปันบนพื้นฐานความเอื้ออาทรในสังคม ซึ่งมีได้เป็นการจัดตั้งเพื่อการสงเคราะห์แต่มาจากฐานความต้องการของสมาชิกที่มีวัตถุประสงค์เดียวกัน มากำหนดเกณฑ์และแนวทางในการสร้างความมั่นคงของชีวิตให้มีความอยู่ดีกินดี (ทศพร แก้วขวัญไกรและคณะ, 2563: 52)

7) รูปแบบผู้สูงอายุ เป็นการจัดสวัสดิการที่มีภาครัฐให้การสนับสนุนงบประมาณซึ่งอยู่ในรูปเงินสงเคราะห์ เบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ ศูนย์บริการผู้สูงอายุ และกองทุนผู้สูงอายุที่มีความเชื่อมโยงเป็นเครือข่ายในการสร้างภาพลักษณ์อันทรงคุณค่าแก่ผู้สูงอายุกับลูกหลาน โดยไม่เป็นภาระให้คนรุ่นหลัง อีกทั้งสร้างเป็นฐานความรู้แห่งภูมิปัญญาในการสืบทอดต่อกับคนรุ่นถัดๆ ไป

จากรูปแบบทั้ง 7 แบบ สามารถนำมาจัดสวัสดิการในกรอบความคิดได้ 3 รูปแบบ กล่าวคือ 1) การจัดสวัสดิการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม 2) การจัดสวัสดิการความคิด ความเชื่อและวัฒนธรรมท้องถิ่น 3) การจัดสวัสดิการเพื่อพัฒนาและยกระดับความต้องการของสมาชิก โดยเราสามารถนำมากำหนดกรอบหลักการได้ดังรูปภาพที่ 5.3

รูปภาพที่ 5.3 รูปแบบการจัดสวัสดิการชุมชน

ที่มา: สันเคราะห์จากไพรัช บวรสมพงษ์. (2555: 11-14); รัตติยา พนาจันทร์. (ออนไลน์: 25-27);
คะนอง พิณน. (2560: 287-291)

แนวทางการจัดสวัสดิการชุมชน

การจัดสวัสดิการชุมชนเป็นการรวมกลุ่มของชุมชนที่มีอุดมการณ์เดียวกัน ที่ต้องการสร้างหลักประกันความมั่นคงให้กับบุคคลที่เป็นสมาชิกชุมชนที่ครอบคลุมรวมทั้งความกินดีอยู่ดี ทั้งในรูปธรรมที่เป็นสิ่งของ เงินทองต่างๆ และในรูปนามธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชนไทยในการช่วยเหลือเกื้อกูล และมีน้ำใจกันตั้งแต่เกิด แก่ เจ็บ ตาย (สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์กรมหาชน), 2550: 5-8) โดยการจัดสวัสดิการชุมชนที่มีความเข้มแข็งมาจากการสร้างเครือข่ายชุมชนในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ มุมมองที่หลากหลายซึ่งทำให้เกิดเป็นบทเรียนที่จับต้องได้อย่างเป็นรูปธรรมออกมาเป็น 7 ประการ ดังนี้

1. ดำเนินการจากสิ่งที่เป็นจริงของชุมชน โดยมีได้นำของชุมชนอื่นมาทำตามแบบทั้งหมดแต่เป็นการประยุกต์ให้เข้ากับสภาพแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาดั้งเดิมของชุมชน

2. เริ่มจากพื้นฐานของชุมชนระดับจุลภาคขนาดเล็กๆ ที่ชุมชนรู้เข้าใจไปในทิศทางเดียวกัน แล้วค่อยพัฒนาระดับมหภาคที่มีขนาดใหญ่ขึ้น และมีความซับซ้อนในการจัดสวัสดิการชุมชนที่สามารถยกระดับในการทำธุรกิจชุมชนหรือวิสาหกิจชุมชน

3. ยกระดับความคิดของชุมชนเกี่ยวกับการพึ่งพาตนเองและจิตอาสา ในการเอื้ออาทรให้กับคนในชุมชน โดยมีได้มุ่งเน้นเรื่องเงินหรือผลประโยชน์ของตนเองเป็นหลัก แต่พิจารณาว่าเงินเป็นเครื่องมือชนิดหนึ่งที่สามารถพัฒนาสวัสดิการชุมชนให้ไปสู่เป้าหมายเดียวกัน

4. มองถึงสิทธิอันชอบธรรมของทุกคนในชุมชนให้มีคุณค่าเท่าเทียมกันและมีศักดิ์ศรี โดยมีได้แบ่งแยกเชื้อสาย พรรคพวก ชายหรือหญิง เด็กหรือผู้สูงอายุ และผู้บกพร่องทางร่างกาย

5. เน้นการบูรณาการทุกส่วนเป็นองค์รวมในการเชื่อมโยงเข้าหากัน ที่สามารถสร้างเครือข่ายในการจัดการสวัสดิการได้รอบด้าน

6. การรู้จักเป็นผู้ให้และผู้รับ

7. การจัดสวัสดิการชุมชนต้องใช้เวลา เป็นเครื่องพิสูจน์ถึงจุดมุ่งหมายของกลุ่มสมาชิกชุมชนที่จะประสบความสำเร็จ ดังนั้น กลุ่มสมาชิกชุมชนต้องรู้จักคิด รู้จักรอ รู้จักโอกาสและต้องทำด้วยความรัก ความอดทน

ประกอบกับรัฐบาลได้กำหนดเรื่อง “สวัสดิการชุมชนเป็นวาระแห่งชาติ” มีงบประมาณสนับสนุนที่ทำให้องค์กรชุมชนได้มีส่วนร่วมและพัฒนาสวัสดิการชุมชน สอดคล้องกับความต้องการของคนชุมชนตามกฎหมาย โดยการจัดสวัสดิการชุมชนเป็นรูปแบบกองทุนที่เกิดจากกองทุนสมทบ 3 ฝ่าย ประกอบด้วย ชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) และรัฐบาล ทำให้การขับเคลื่อนสวัสดิการชุมชนในรูปแบบกองทุนเป็นรูปธรรมชัดเจน จากกลไกการบริหารจัดการในคณะทำงานเป็นผู้ขับเคลื่อนทั้งส่วนตำบล ส่วนจังหวัด ส่วนกลุ่มจังหวัดและส่วนภาค ซึ่งมีบทบาทในการหนุนเสริมพร้อมทั้งแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับกองทุนชุมชน ในการนำวิธีการและความต้องการชุมชนไปประสานความร่วมมือกับภาคีต่างๆ ทำได้มีการกำหนดแผนงานและขั้นตอนการดำเนินการ ดังนี้ (สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน), 2552: 27-31)

แผนงานระยะที่ 1 สนับสนุนการจัดสวัสดิการชุมชนทั่วประเทศ กล่าวคือ รัฐบาลได้ประกาศนโยบายแห่งชาติเกี่ยวกับสวัสดิการชุมชนเพื่อสร้างหลักประกันให้เกิดความมั่นคงของชุมชน โดยมีการเสริมสร้างความเข้มแข็งสวัสดิการชุมชนอยู่ในรูปแบบกองทุนซึ่งมีงบประมาณ พ.ศ.2553 มี 2 รูปแบบ คือ 1.สนับสนุนงบประมาณที่มีกองทุนสวัสดิการชุมชนก่อนมีโครงการสนับสนุน 2.สนับสนุนงบประมาณจัดตั้งกองทุนใหม่และสมทบกองทุนตำบลใหม่ที่ยังไม่มีกองทุนสวัสดิการ เป้าหมายเบื้องต้นต้องการให้พัฒนาคุณภาพกองทุนสวัสดิการชุมชน การดูแลผู้ด้อยโอกาสและผู้ยากลำบากเพื่อให้ครอบคลุมได้ทุกกลุ่มของประชาชน โดยในการสนับสนุนงบประมาณกองทุนต้องอยู่ภายใต้หลักเกณฑ์ ประกอบด้วย 1) มีการดำเนินการเป็นกองทุนมาแล้วไม่ต่ำกว่า 1 ปี จากการรับรองของสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชนหรือพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ของจังหวัด 2) กองทุนมีสมาชิกที่หลากหลายทั้งเด็ก เยาวชน คนชรา ผู้พิการและผู้ด้อยโอกาส กระจายทั้งตำบลที่มีสมาชิกไม่น้อยกว่าร้อยละ 50 ของจำนวนหมู่บ้าน/ชุมชน/ท้องถิ่น 3) เงินกองทุนสวัสดิการชุมชนได้รับการสนับสนุนจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 4) มีการจัดตั้งระบบบริหารอย่างชัดเจน ประกอบด้วย คณะกรรมการ สมาชิกทะเบียน/ข้อมูลสมาชิก ระเบียบข้อบังคับ ระบบบัญชีการเงิน แผนการดำเนินงาน การติดตามประเมินผล และรายงานผลการดำเนินงานให้สาธารณชนรับทราบประจำปี 5) การจัดสวัสดิการชุมชนต้องมีพื้นฐานอย่างน้อย 3 เรื่อง ประกอบด้วยเรื่อง การเกิด การเจ็บ การตาย การศึกษา ส่งเสริมอาชีพที่

สามารถเชื่อมโยงสวัสดิการกับการพัฒนาอื่นๆ ในชุมชนได้ นอกจากนั้นเน้นการสนับสนุนการเชื่อมโยงกลไกขับเคลื่อนงานให้มีลักษณะเครือข่ายในระดับชุมชน ระดับตำบล ระดับจังหวัดและระดับชาติให้เกิดการบูรณาการให้ครบทุกจังหวัดทั่วประเทศ

แผนงานระยะที่ 2 การพัฒนาระบบ “กองทุนสวัสดิการชุมชนแห่งชาติ” เป็นการจัดตั้งกองทุนสวัสดิการชุมชนทั่วประเทศอย่างต่อเนื่อง 3 ปี และให้ครอบคลุมภายใน 10 ปี หลังจากมีการกำหนดเป็นนโยบายแห่งชาติว่าด้วยสวัสดิการชุมชน พร้อมทั้งทบทวน แก้ไขและปรับปรุงกฎหมาย ระเบียบเพื่อให้เอื้อประโยชน์กับการจัดสวัสดิการชุมชนที่อาจมีกฎหมายบางประการที่ซ้ำซ้อนหรือขัดแย้งกันเอง โดยมีการกำหนดแผนพัฒนาความเข้มแข็งของสวัสดิการชุมชนที่สามารถยกระดับทั้งระยะสั้น ระยะกลางและระยะยาวให้ครอบคลุม ครอบคลุม ซึ่งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีบทบาทดำเนินการให้เกิดเป็นรูปธรรมขณะที่การติดตามและประเมินผลโครงการ มีกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์และสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) เป็นผู้รับผิดชอบหลักการติดตามและประเมินผลทุกโครงการทุก 3 เดือน ทั้งในระดับจังหวัดและระดับงานสวัสดิการชุมชนจากการมีส่วนร่วมกับเครือข่ายองค์กรชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย กระทรวงมหาดไทย กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น กรมการพัฒนาชุมชน สำนักนายกรัฐมนตรี สำนักงานคณะกรรมการกระจายรายได้ให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพและภาคีเครือข่าย

ในการดำเนินการจัดสวัสดิการชุมชน พบว่า มีแนวทางการปฏิบัติเกิดจากการรวมกลุ่มของชุมชนที่มีอุดมการณ์เดียวกันมาสร้างหลักประกันขั้นพื้นฐานให้กับสมาชิกและคนในชุมชนตนเอง โดยการพึ่งพาตนเองเป็นหลักและรัฐบาลได้เล็งเห็นถึงความเข้มแข็งของชุมชนที่มีเอกลักษณ์ในการช่วยเหลือเกื้อกูลกันที่จะตอบสนองสวัสดิการชุมชนที่เข้าถึงอรรถประโยชน์ที่แท้จริงของกลุ่มชุมชนจึงได้สนับสนุนเป็นสวัสดิการชุมชนเป็นวาระแห่งชาติมีงบประมาณ การสนับสนุนในทุกๆ ด้านเพื่อให้เกิดเป็นรูปธรรมในการพัฒนาระบบเป็นกองทุนในรูปแบบต่างๆ ซึ่งมีการติดตามผลจากส่วนกลางของรัฐ เครือข่ายพันธมิตรช่วยเหลือ แนะนำเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน

กรณีศึกษาการจัดกองทุนเพื่อสวัสดิการชุมชนในรูปแบบต่างๆ

ในบทความชิ้นนี้นำเสนองานวิจัยการจัดกองทุนสวัสดิการชุมชนในรูปแบบทั้ง 7 รูปแบบประกอบด้วย

- 1) รูปแบบองค์การการเงินชุมชนกลุ่มออมทรัพย์หรือองค์การการเงินชุมชน
- 2) รูปแบบการผลิตธุรกิจชุมชนหรือวิสาหกิจชุมชน
- 3) รูปแบบความเชื่อ อุดมการณ์และศาสนา
- 4) รูปแบบทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
- 5) รูปแบบชุมชนเมือง
- 6) รูปแบบผู้ยากลำบาก
- 7) รูปแบบผู้สูงอายุ

เพื่อให้เห็นแนวทางการจัดสวัสดิการชุมชนที่มีแนวคิดของกระบวนการจัดการ ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จและอุปสรรคเพื่อนำไปพัฒนาชุมชนในการจัดการกองทุนสวัสดิการชุมชนได้อย่างเป็นรูปธรรม ดังตารางที่ 5.2

ตารางที่ 5.2 กรณีศึกษาการจัดการจัดกองทุนเพื่อสวัสดิการชุมชนในรูปแบบต่างๆ

1.การจัดการสวัสดิการรูปแบบองค์กรการเงินชุมชน			
ชื่องานวิจัย/ปี พ.ศ.	กระบวนการจัดการ	ปัจจัยส่งผลต่อความสำเร็จ	อุปสรรค
1.เรื่อง “กระบวนการจัดการกองทุนสวัสดิการชุมชนเพื่อความมั่นคงของชุมชน” (พระคมสัน เจริญวงศ์, 2562: 939-950)	การจัดการกองทุนส่งเสริมการออม มีกระบวนการจัดการ 5 ด้าน ได้แก่ 1) การวางแผน 2) การจัดการองค์การ 3)การสั่งการ 4) การควบคุมและ 5) การบริหารงานบุคคล	ปัจจัยส่งผลต่อความสำเร็จมี 7 ด้าน ได้แก่ 1) การบริหารจัดการ 2) การประชาสัมพันธ์ 3) การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างหมู่บ้าน 4) สัมพันธ์ระหว่างผู้คนในชุมชน 5) การเปิดรับเงินสัจจะออมทรัพย์ทุกๆ เดือน 6) มีจิตอาสาของคณะกรรมการ 7) ทำงานร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น	อุปสรรคการจัดการกองทุน มี 5 ประการ ได้แก่ 1) การเลียนแบบกองทุนสวัสดิการที่ประสบความสำเร็จที่ไม่สอดคล้องกับบริบทชุมชนของตนเอง 2) การมีสมาชิกจำนวนมาก 3) การให้สวัสดิการสูงเกินไป 4) การจัดการสวัสดิการให้กับสมาชิกไม่เต็มที่ 5) การไม่เข้าใจเหตุการณ์ที่แท้จริงของสมาชิก
2. เรื่อง “การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเชิงประยุกต์ในการส่งเสริมการจัดสวัสดิการชุมชน กรณีศึกษาอำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี” (ไพรัช บวรสมพงษ์, 2555: บทคัดย่อ)	คัดเลือกคณะกรรมการด้วยการเลือกตั้งมาดำเนินกิจกรรมต่างๆ โดยได้รับความยินยอมของสมาชิกในการบริหารจัดการโดยกองทุนจัดเพื่อให้เกิดความมั่นคงปลอดภัยในพื้นที่ชุมชน การรักษาพยาบาล ค่าเยี่ยมไข้ รับค่ามาปนกิจ สิทธิรับเงิน ทุนการศึกษา เน้นสมาชิกเป็นเจ้าของร่วมกัน และช่วยเหลือผู้ประสบปัญหาและความยากลำบาก	ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จ โดยกองทุนมีฐานความคิดที่เน้น “ความเป็นเจ้าของร่วมกัน” ดังนั้น มุ่งแนวคิดมากกว่าตัวเงิน โดยเน้นการสร้างคุณค่าทางจิตใจในการดูแล ช่วยเหลือเกื้อกูลกันด้วยความรัก ความเอื้ออาทร และเสียสละ	ขาดการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐเกี่ยวกับการพัฒนาสังคมและการจัดการสวัสดิการอาทิเช่น 1) ให้นักงงานของรัฐเป็นผู้ส่งเสริมความรู้ เอื้ออำนวยความรู้เกี่ยวกับการจัดการกองทุนสวัสดิการชุมชนเพื่อให้ชุมชนสามารถดำเนินการได้เอง 2) ส่งเสริมและปลูกฝังกระบวนการสร้างจิตสาธารณะ 3) การสร้างเครือข่ายระหว่างท้องถิ่นกับท้องถิ่นในการใช้ทรัพยากร สิ่งแวดล้อมธรรมชาติเพื่อจัดการพื้นที่ร่วมกัน

1.การจัดการสวัสดิการรูปแบบองค์กรการเงินชุมชน (ต่อ)			
ชื่องานวิจัย/ปี พ.ศ.	กระบวนการจัดการ	ปัจจัยส่งผลต่อความสำเร็จ	อุปสรรค
3.เรื่อง “ การบริหารจัดการกองทุนสวัสดิการชุมชนเชิงกลยุทธ์ กรณีศึกษา: กองทุนสวัสดิการชุมชน ตำบลพรหมพิราม อำเภอพรหมพิราม จังหวัดพิษณุโลก ” (นิตยา ดอกไม้และคณะ, 2557: 101-114)	มีกระบวนการหลักอยู่ 5 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการวางแผนที่ได้ดำเนินการตามอุดมการณ์ของผู้นำกองทุนที่ช่วยเหลือประชาชนที่มีความยากจนและผู้ด้อยโอกาสและสร้างหลักประกันความมั่นคง 2) ด้านการจัดการกำหนดบทบาทและหน้าที่ของคณะกรรมการให้มีโครงสร้างชัดเจน 3) ด้านสั่งการจัดสวัสดิการอย่างเหมาะสมกับสมาชิกในแต่ละประเภทอย่างเป็นธรรม 4) ด้านการควบคุม ไม่มีการออกกฎระเบียบเป็นลายลักษณ์อักษรที่ชัดเจนแต่เน้นความไว้วางใจระหว่างกันของสมาชิก โดยการนำหลักธรรมทางศาสนามาประยุกต์ใช้ 5) ด้านการบริหารงานบุคคลนำหลักศาสนาเป็นแนวทางสร้างศรัทธา สร้างขวัญกำลังใจ	ปัจจัยที่ประสบผลสำเร็จ เกิดจาก 1) ผู้นำกองทุนสวัสดิการมีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล 2) สมาชิกของกองทุนเข้าใจหลักการสวัสดิการชุมชน 3) โครงสร้างการบริหารได้กระจายอำนาจแบ่งภาระการทำงานอย่างชัดเจน 4) มีช่องทางการสื่อสารระหว่างคณะกรรมการ การกองทุนกับสมาชิกหลายทาง อาทิเช่น เสียงตามสายชุมชน วิทยูชุมชน เฟสบุ๊คไลน์ เป็นต้น 5) นำหลักธรรมคำสอนทางศาสนาเป็นหลักการเพื่อสร้างกรอบในการบริหารงาน	อุปสรรคในการบริหารจัดการกองทุน เกิดจาก 1) แผนในการปฏิบัติงานไม่ชัดเจน ซึ่งเปลี่ยนแปลงตามประธานกองทุนสวัสดิการชุมชน 2) สมาชิกมีจำนวนมากทำให้การมีส่วนร่วมของสมาชิกยังไม่ครอบคลุม 3) มีรายได้จำกัด ดังนั้นต้องการงบประมาณสนับสนุนจากรัฐ 4) ในทางปฏิบัติมีการรวมอำนาจไว้ที่ประธานกองทุนสวัสดิการชุมชนเพียงผู้เดียว 5) เกิดการขัดแย้งระหว่างคณะกรรมการเนื่องผลประโยชน์ของกองทุน 6) คณะกรรมการของกองทุนมีจำนวนน้อยและขาดทักษะความรู้ความสามารถในเรื่องกองทุนสวัสดิการชุมชน

2.การจัดการสวัสดิการรูปแบบธุรกิจชุมชนหรือวิสาหกิจชุมชน			
ชื่องานวิจัย/ปี พ.ศ.	กระบวนการจัดการ	ปัจจัยส่งผลต่อความสำเร็จ	อุปสรรค
1. เรื่อง “ การพัฒนาศักยภาพการจัดการธุรกิจชุมชน กรณีศึกษา: ตำบลคลองเคียน อำเภอดงแก้วทุ่งจังหวัดพังงา” (อภิสร่า ชุมจิตร, นิสา ชัยกุลและเครือวัลย์ ชัยกุล, 2557: 94-114)	กระบวนการจัดการพบว่า 1) มีการตั้งกลุ่มผลิตและจำหน่ายสินค้าที่มีสมาชิกดำเนินธุรกิจแบบเดียวกัน ประกอบด้วย 1. กลุ่มตลาดกลางสัตว์น้ำตะกั่วทุ่ง (สาขาย่อยบ้านหินรม) 2. กลุ่มผลิตและจำหน่ายเครื่องแกงบ้านคลองใส 3. กลุ่มผลิตภัณฑ์ชุมชนและธุรกิจขายกลางและขนาดย่อมบ้านเจ้าขรัว 2. มีคณะกรรมการบริหารแต่ละกลุ่ม	ปัจจัยส่งผลต่อความสำเร็จพบว่า 1) โอกาสด้านเงินทุนที่มีแหล่งเงินทุนจากกองทุนของภาครัฐ ได้แก่ กองทุนตั้งตัว ซึ่งเป็นนโยบายเร่งด่วนทางเศรษฐกิจ 2) ด้านการตลาดที่มีโอกาสการขยายตลาดเป้าหมายใหม่เพิ่มขึ้น 3) ด้านเครือข่ายที่มีกิจกรรมจากภายนอกทำให้เกิดวิสาหกิจนวัตกรรมใหม่ขยายความร่วมมือ	อุปสรรคในการจัดการธุรกิจชุมชน พบว่า 1) ด้านแรงงาน 2) ด้านงบประมาณ 3) การมีส่วนร่วมของสมาชิกและสวัสดิการภายในกลุ่ม 4) กฎระเบียบ ข้อบังคับชุมชนที่ยังกำหนดทิศทางไม่ชัดเจน
2. เรื่อง “การจัดการธุรกิจชุมชน ในรูปแบบของวิสาหกิจชุมชนและธุรกิจชุมชน กรณีศึกษากลุ่มแม่บ้านเกษตรกร อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี” (วาสนา พิทักษ์ธรรม,	กระบวนการจัดการพบว่า 1) มีการตั้งกลุ่มเพื่อบริหารจัดการกลุ่ม สภาพปัญหาของแต่ละกลุ่มให้สอดคล้องกับสมาชิก 2) เน้นการพึ่งพาตนเองเป็นหลัก 3) การมีส่วนร่วมของสมาชิก	ปัจจัยส่งผลต่อความสำเร็จพบว่า 1) การบริหารจัดการกลุ่มมีระบบ ระเบียบ กฎเกณฑ์อย่างเป็นระบบ 2) มีแผนชุมชนที่กำหนดแนวทางในการดำเนินงาน เชื่อมต่อกับแผนของชุมชน	อุปสรรคในการจัดการธุรกิจชุมชน พบว่าการดำเนินการจัดการธุรกิจชุมชนไม่มีปัญหาหรืออุปสรรค แต่ปัญหาของกลุ่มธุรกิจชุมชนเกิดจากการวิเคราะห์การตลาดกลุ่มเป้าหมายที่จะขายสินค้าและบริการยังขาดความรู้ รวมทั้งการออกแบบผลิตภัณฑ์เพื่อให้มีเอกลักษณ์ของชุมชนไม่มีทักษะในการปฏิบัติทำให้ไม่ประสบผลสำเร็จ

2554: 65-70)	และผู้นำชุมชน 4) การมีเครือข่ายที่มีลักษณะวิสาหกิจชุมชนและธุรกิจชุมชน	กับองค์กรภายนอกที่สนับสนุน 3) การปรับกระบวนการความคิดและทัศนคติของผู้ประกอบการให้มีความผูกพันกับชุมชน 4) ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอกอย่างต่อเนื่อง	
--------------	---	---	--

3.การจัดการสวัสดิการรูปแบบความเชื่อ ศรัทธา อุดมการณ์และศาสนา			
ชื่องานวิจัย/ปี พ.ศ.	กระบวนการจัดการ	ปัจจัยส่งผลต่อความสำเร็จ	อุปสรรค
1. เรื่อง “โครงการแนวทางการบริหารจัดการกลุ่มกองทุนสวัสดิการชุมชนที่เหมาะสมกับบริบทชุมชนตำบลบางนางลี่ อำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสงคราม ระยะที่ 2” (เพยาว์ หาดสมบัติ, 2562: 60-61)	แนวทางในการปฏิบัติการเพื่อจัดการ โดย 1) การประชุมทีมคณะกรรมการอย่างต่อเนื่องทุกวันที่ 15 ของแต่ละเดือน 2) การพัฒนาศักยภาพคณะกรรมการกองทุน เบื้องต้นเรื่องการวางแผน การเงิน การบัญชี และการแลกเปลี่ยนกับกลุ่มอื่นๆ 3) การเก็บรวบรวมข้อมูลการดำเนินการกองทุนและวิเคราะห์ถึงปัญหาและแนวทางการพัฒนา 4) การจัดเวทีย่อยในแต่ละชุมชนอย่างต่อเนื่อง 5) การประชาสัมพันธ์ให้กับสมาชิกเพื่อทราบข้อมูลและการเคลื่อนไหวของการดำเนินการ	ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จมาจาก 1) แนวคิดของความเชื่อมั่น อุดมการณ์และมีความสัมพันธ์ที่ดีของคนในชุมชนเกิดจากความผูกพันและมีการช่วยเหลือเกื้อกูลของคนในชุมชน 2) ความภูมิใจของสมาชิกที่มีต่อความมั่นใจจากการจัดสวัสดิการชุมชนกองทุนสวัสดิการ	สมาชิกและคณะกรรมการบางส่วนยังไม่เข้าใจแนวคิด การบริหารจัดการและการทำงานของกองทุนสวัสดิการชุมชน ซึ่งสมาชิกส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุ รวมทั้งการปรับเปลี่ยนสวัสดิการให้ทันกับความต้องการของสมาชิก อาทิเช่น การปลูกมะพร้าวของอาชีพดั้งเดิมมีความสำคัญลดลงแล้วมีการจัดกองทุนในการช่วยเหลือในด้านอื่นๆ เพิ่มขึ้น ทดแทนอาชีพดั้งเดิม เป็นต้น
2. เรื่อง “การจัดสวัสดิการชุมชนโดยภาคประชาชนในกรุงเทพมหานคร: กรณีศึกษาเครือข่ายกองทุนสวัสดิการชุมชน เขตคันนายาว” (จินตนา กาศมณี, 2557: 251-264)	กระบวนการจัดการเน้น 1) ปัจจัยภายในเกิดจากความเท่าเทียมและเสมอภาค เพื่อให้เกิดความมั่นคง ภาคภูมิใจ อย่างมีศักดิ์ศรีที่สอดคล้องกับบริบทสังคม ชุมชน วัฒนธรรมและทุน 2) ปัจจัยภายนอก เน้นการสร้างเครือข่ายให้ครอบคลุม 1) กลุ่มองค์กรการเงิน 2) เครือข่ายเศรษฐกิจที่จะนำสินค้าและบริการมาจำหน่ายกับกองทุน	ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จมาจาก 1) ความไว้วางใจและเครือข่ายทางสังคม 2) ภาวะผู้นำที่เกิดจาก “จิตวิญญาณของผู้นำ” ที่มีความซื่อสัตย์ จริตใจและมีจิตสาธารณะ 3) ทุกคนในชุมชนตระหนักถึงความสำคัญการร่วมมือร่วมใจสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน 4) การช่วยเหลือเกื้อกูล พึ่งพากันของคนในชุมชนที่สามารถ	การสร้างเวทีภาคประชาชนให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างคนในชุมชน ชุมชนกับชุมชนอื่น และเครือข่ายทั้งภาครัฐและภาคเอกชนในการกำหนดแนวทางให้ไปในทิศทางเดียวกับให้ชัดเจนอย่างเป็นรูปธรรม

3.การจัดการสวัสดิการรูปแบบความเชื่อ ศรัทธา อุดมการณ์และศาสนา (ต่อ)			
ชื่องานวิจัย/ปี พ.ศ.	กระบวนการจัดการ	ปัจจัยส่งผลต่อความสำเร็จ	อุปสรรค
	3) เครือข่ายประสานงานหลักประกันสุขภาพ 4) เครือข่ายคุ้มครองผู้บริโภค 5) เครือข่ายประสานภัยพิบัติ 6) เครือข่ายยาเสพติด 7) เครือข่ายสภาเกษตรกร 8) เครือข่ายสื่อชุมชน	ป้องกันชุมชนจากภัยภายนอก	
4.การจัดการสวัสดิการรูปแบบทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม			
ชื่องานวิจัย/ปี พ.ศ.	กระบวนการจัดการ	ปัจจัยส่งผลต่อความสำเร็จ	อุปสรรค
1. เรื่อง “ระบบสวัสดิการที่เหมาะสมกับชุมชนชาวนาเพื่อรองรับภัยแล้ง บ้านหนองบัวแปะ ตำบลสร้างแซง อำเภอยางสีสุราช จังหวัดมหาสารคาม” (บุญฤทธิ์ ทำมีดีและคณะ, 2558: 50-59)	การจัดการระบบสวัสดิการได้มีการแบ่งสถานการณ์ภัยคุกคาม ความเสี่ยงและความเปราะบางต่อความมั่นคงอาหารของชุมชนจากการมีวิเคราะห์อย่างมีส่วนร่วมของชุมชนเป็น 3 ประเด็นคือ 1) สวัสดิการความมั่นคงอาหารชุมชน 2) สวัสดิการกับสถานการณ์ภัยแล้ง 3) สวัสดิการเอื้อต่อการรับมือภัยแล้ง	ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จ 1) มีการร่วมมือระดับพื้นที่ของชุมชนชาวนาทั้งภาคประชาชน ภาครัฐและภาคเอกชน 2) เกิดการเรียนรู้ที่ช่วยการคิด วิเคราะห์ วางแผน 3) ทำแผนการจัดการชุมชนตนเองอย่างเป็นรูปธรรมทำให้เกิดระบบ 1) สวัสดิการกองทุนฮักแพง (รูปแบบเงิน) ในการช่วยเหลือสมาชิก 2) โรงทานอาหาร (อิมบุญ) 3) จัดสรรพื้นที่สาธารณะนำมาผลิตแหล่งอาหารระยะสั้นและระยะยาว 4) สวัสดิการต้นบุญ เน้นการขยายฐานการปลูกตามหัวไร่ปลายนา เป็นอาหารชุมชน	1) การปรับทัศนคติและแนวคิดของชุมชนเน้นการพึ่งพาตนเองให้มากขึ้น 2) สวัสดิการกองทุนฮักแพงมีการส่งมอบเงินล่าช้า ขาดการสรุปผลการดำเนินงาน/การติดตามประเมินผล อีกทั้งโครงสร้างการบริหารงานยังไม่ชัดเจน 3) สวัสดิการต้นบุญ บางครั้งไม่สามารถตอบสนองความต้องการของชุมชนได้อย่างเพียงพอและบางส่วนของสมาชิกนำไปเกินความต้องการของตนเองทำให้การแบ่งปันในชุมชนไม่ทั่วถึง

5.การจัดการสวัสดิการรูปแบบชุมชนเมือง			
ชื่องานวิจัย/ปี พ.ศ.	กระบวนการจัดการ	ปัจจัยส่งผลกระทบต่อความสำเร็จ	อุปสรรค
1. เรื่อง “สวัสดิการชุมชนกับการสร้างสังคมเข้มแข็งในเขตกรุงเทพมหานคร” (สมศักดิ์ สามัคคีธรรมและสุพรรณิ ไชยอำพร, 2560: 140-161)	<p>การจัดการภายนอก มุ่งการสนับสนุนจากภาคีเครือข่าย คือ 1) ชุมชนและเครือข่าย 2) ศาสนสถาน (วัด โบสถ์ มัสยิดอื่น) 3) สถานศึกษา หน่วยงานราชการและองค์กรพัฒนาเอกชน</p> <p>การจัดการภายในสร้างความเข้มแข็ง คือ 1) เข้มแข็งด้านเศรษฐกิจ (พัฒนาอาชีพรายได้เพียงพอ) 2) เข้มแข็งด้านสังคม (ไว้วางใจ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่) 3) เข้มแข็งวัฒนธรรม (ภูมิใจในจารีตประเพณี รักษา/สืบสานวัฒนธรรม) 4) เข้มแข็งด้านสิ่งแวดล้อม (ที่อยู่อาศัยที่มั่นคง อีกทั้งสิ่งแวดล้อมที่ดี และสาธารณูปโภคครบถ้วน) 5) เข้มแข็งด้านการเสริมอำนาจการต่อรอง (รวมกลุ่ม ชัดแย้งในกลุ่มให้น้อยที่สุด)</p>	<p>ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อความสำเร็จคือ 1) การมีส่วนร่วมของสมาชิกภายในชุมชน เมื่อชุมชนเข้าร่วมสวัสดิการชุมชนกับการสร้างความเข้มแข็ง มีความตระหนักและเชื่อมั่นเกี่ยวกับความมั่นคงด้านที่อยู่อาศัย โดยเฉพาะจากเดิมเป็นชุมชนแออัดเปลี่ยนเป็นชุมชนที่มีบ้านเรือนมั่นคงแข็งแรงที่เป็นหลักประกันระยะยาว และเชื่อมั่นในการจัดสวัสดิการอื่นๆ ตามมา อาทิเช่น กองทุนสวัสดิการชุมชนทำวิสาหกิจชุมชน เป็นต้น 2) ผู้นำที่มีการเปลี่ยนแปลง 3) การได้รับการสนับสนุนจากภาคีเครือข่ายทั้งภาครัฐ ภาคธุรกิจและภาคประชาชน</p>	<p>การเปลี่ยนแปลงชุมชนเมืองรวดเร็วทั้งเศรษฐกิจ การเมืองและสังคม ดังนั้น การมีส่วนร่วมของชุมชนเมืองต้องมีเวทีชุมชนเมืองไว้รับฟังความคิดเห็นและเสนอแนะสม่ำเสมอเพื่อนำมาปรับตัวของชุมชนเมืองให้เหมาะสมกับสถานการณ์ปัจจุบัน</p>

5.การจัดการสวัสดิการรูปแบบชุมชนเมือง (ต่อ)			
ชื่องานวิจัย/ปี พ.ศ.	กระบวนการจัดการ	ปัจจัยส่งผลกระทบต่อความสำเร็จ	อุปสรรค
2. เรื่อง “แนวทางการส่งเสริมการจัดสวัสดิการชุมชนเมือง: กรณีศึกษาชุมชนโค้งรถไฟยมราช” (วิมลพรรณ กุญแจทอง, 2551: 90-101)	การจัดการเริ่มจากแนวคิดเล็กๆ สู่แนวคิดใหญ่ๆ ภายใต้สวัสดิการชุมชนเมือง 3 ฐานคิดหลัก คือ 1) สวัสดิการฐานองค์กรการเงิน 2) สวัสดิการฐานคิดอุดมการณ์/ศาสนา 3) สวัสดิการฐานคิดชุมชนเมือง	ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อความสำเร็จคือ 1) ผู้นำชุมชน ผู้นำและครูสอนศาสนา รวมทั้งผู้อาวุโสในชุมชนเป็นจุดยึดเหนี่ยวของคนในชุมชนทำให้มีอุดมการณ์ที่ทำให้ทุกคนมองถึงผลประโยชน์ส่วนรวม 2) มีคณะกรรมการที่สามารถไว้วางใจเชื่อใจต่อกัน และมีความพร้อมในการทำงาน ตรวจสอบได้	1) ชุมชนมีผู้อาศัยหลากหลายอาชีพและต่างความคิดทำให้แตกแยกในชุมชน 2) สมาชิกในชุมชนบางคนไม่ให้ความร่วมมือ อีกทั้งหน่วยงานรัฐบางครั้งสนับสนุนสงเคราะห์มากเกินไปจนทำให้ไม่คิดพึ่งตนเองและการตรวจสอบควบคุมยังไม่ชัดเจน
6.การจัดการสวัสดิการรูปแบบผู้ยากลำบาก			
ชื่องานวิจัย/ปี พ.ศ.	กระบวนการจัดการ	ปัจจัยส่งผลกระทบต่อความสำเร็จ	อุปสรรค
1. เรื่อง “รูปแบบพฤติกรรมและความต้องการของกลุ่มชุมชนผู้ยากลำบาก กรณีศึกษาหมู่บ้านสง่างาม หมู่ 15 ตำบลสะแกง อำเภอมะนัง จังหวัดบุรีรัมย์” (ทศพร แก้วขวัญไกรและคณะ, 2563: 51-63)	กระบวนการจัดการในทางพฤติกรรมและความต้องการของกลุ่มชุมชนผู้ยากลำบาก แบ่งความต้องการได้ 4 ด้าน คือ 1) ด้านธนาคารคนจน 2) ด้านสหกรณ์ชุมชน 3) ด้านสวัสดิการชุมชน 4) ด้านชุมชนยั่งยืน	-	พฤติกรรมแนวคิด/ทัศนคติความยากจนของกลุ่มผู้ยากลำบากที่มีมุมมองของสาเหตุเกิดจากชาติกำเนิดเกิดมาจน ซึ่งไม่สามารถเปลี่ยนแปลงโชคชะตาในอนาคตได้

6.การจัดการสวัสดิการรูปแบบผู้ยากลำบาก (ต่อ)			
ชื่องานวิจัย/ปี พ.ศ.	กระบวนการจัดการ	ปัจจัยส่งผลกระทบต่อความสำเร็จ	อุปสรรค
2. เรื่อง “ศึกษารูปแบบการจัดการสวัสดิการที่เหมาะสมสำหรับคนพิการ ตำบลบ้านปรารงค์ อำเภอคง จังหวัดนครราชสีมา” (มงคล เลากลางและคณะ, 2553: 53-59)	กระบวนการจัดการเน้นการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายในชุมชนตั้งแต่บุคคล ครอบครัว องค์กรภาครัฐ ภาคประชาชน ที่ยกระดับสวัสดิการให้เท่าเทียมอย่างเป็นธรรม	ปัจจัยส่งผลกระทบต่อความสำเร็จ พบว่า 1) คนผู้พิการมีสิทธิที่เท่าเทียมกับบุคคลธรรมดา ในการเป็นสมาชิกกองทุน 2) ระเบียบ ข้อบังคับที่เอื้อประโยชน์ที่เหมาะสมให้กับผู้พิการ โดยความเห็นชอบของสมาชิกกองทุน อาทิ ให้ การรักษา ค่าเจ็บปวดของผู้พิการ ทุนการศึกษา เป็นต้น	1) งบประมาณของกองทุนในการจัดสวัสดิการทางด้านอุปกรณ์ทางการแพทย์ สาธารณสุขเบื้องต้น อาทิเช่น ไม้เท้า รถโยก รถเข็น เครื่องฟัง แวนตา เป็นต้น 2) การจัดสวัสดิการยังไม่ครอบคลุมถึงการสร้างอาชีพที่เหมาะสมกับผู้พิการให้มีศักยภาพในการเข้าสู่การประกอบอาชีพ
7.การจัดการสวัสดิการรูปแบบผู้สูงอายุ			
ชื่องานวิจัย/ปี พ.ศ.	กระบวนการจัดการ	ปัจจัยส่งผลกระทบต่อความสำเร็จ	อุปสรรค
1. เรื่อง “การบริหารจัดการสวัสดิการผู้สูงอายุขององค์การบริหารส่วนตำบลอ้อมเกร็ด อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี” (ดาวราย ลีมีสายหัว, 2562: 65-79)	กระบวนการจัดการเน้นตามมาตรฐานของกรมปกครองท้องถิ่นในด้าน 1) มนุษยธรรมและการพัฒนา 2) สนับสนุนการมีส่วนร่วมจากครอบครัว ชุมชน สังคม 3) ผู้สูงอายุควรได้รับการจัดสวัสดิการ 6 ด้าน คือ ด้านสุขภาพและการรักษาพยาบาล ด้านรายได้ ด้านที่พักอาศัย ด้านนันทนาการ ด้านความมั่นคงทางสังคม และด้านการสร้างบริการและเครือข่ายการเกื้อหนุน	ปัจจัยส่งผลกระทบต่อความสำเร็จพบว่า 1) ภาวะผู้นำของผู้นำชุมชนมีวิสัยทัศน์และตระหนักเข้าใจปัญหาผู้สูงอายุ โดยเฉพาะผู้สูงอายุที่ถูกละเลยถึง ปัญหาสุขภาพและปัญหารายได้ 2) เน้นการสร้างโครงการที่เกิดจากภายในของผู้สูงอายุ อาทิเช่น โครงการผู้สูงวัยใส่ใจธรรมชาติเพื่อเสริมสุขภาพจิตให้กับผู้สูงอายุ	อุปสรรคในการจัดการสวัสดิการผู้สูงอายุ ส่วนใหญ่ยังไม่ครอบคลุมทั้ง 6 ด้าน โดยเฉพาะที่เป็นอุปสรรคสำคัญที่สุด คือ ความพึงพอใจของผู้สูงอายุต่อเงินสงเคราะห์เบี้ยยังชีพที่ได้จำนวนน้อย และด้านที่พักอาศัยที่ผู้สูงอายุต้องการให้มีพื้นที่เหมาะสมพร้อมทั้งมีผู้ดูแลเป็นประจำ

7.การจัดการสวัสดิการรูปแบบผู้สูงอายุ (ต่อ)			
ชื่องานวิจัย/ปี พ.ศ.	กระบวนการจัดการ	ปัจจัยส่งผลกระทบต่อความสำเร็จ	อุปสรรค
2. เรื่อง “การจัดการสวัสดิการผู้สูงอายุในกลุ่มชุมชนคนจนเมือง: กรณีศึกษาชุมชนหมู่บ้านพลับพลา เขตวังทองหลาง กรุงเทพมหานคร” (สุพิชชา เอกระ, 2559: 113-124)	กระบวนการจัดการสวัสดิการผู้สูงอายุชุมชนคำนึงถึงการบริหารจากภายในชุมชน เน้นการพึ่งตนเองเป็นหลัก โดยมีการจัดตั้งเป็นชมรมผู้สูงอายุให้มีส่วนร่วมในการดำเนินการทุกลำดับขั้นตอน	ปัจจัยส่งผลกระทบต่อความสำเร็จพบว่า มีรูปแบบการจัดตั้งชมรมผู้สูงอายุที่คำนึงถึงความเข้มแข็งของชมรม 3 ประการ คือ 1) ผู้นำที่เปรียบเสมือนตัวชีวิตในการระดมความคิด ความเชื่อและการดึงสมาชิกให้มีส่วนร่วมเพื่อบรรลุเป้าหมาย 2) การมีส่วนร่วมของสมาชิกที่เกิดจากความต้องการแท้จริงที่จะให้การปฏิบัติการกิจสำเร็จซึ่งต้องมาจากจิตวิญญาณของทุกคนที่ต้องตระหนัก 3) การบริหารจัดการตนเองเป็นอิสระและไม่พึ่งพิงหน่วยงานภายนอกมากเกินไป เน้นสมาชิกภายในมีส่วนในการตัดสินใจกำหนดทิศทางการบริหารงาน	อุปสรรคในการจัดการสวัสดิการผู้สูงอายุ คือ การปรับทัศนคติและความเชื่อในการทำงานเกี่ยวข้องกับชมรมผู้สูงอายุของสมาชิกบางส่วนให้เห็นถึงคุณค่าผู้สูงอายุเป็นองค์ความรู้แห่งภูมิปัญญาของชุมชนและแบบอย่างที่ดี

จากกรณีศึกษากองทุนในการจัดสวัสดิการชุมชนทั้ง 7 รูปแบบ พบว่า กระบวนการจัดการกองทุนมีการวางแผน การจัดการ การสั่งการ การควบคุมและการติดตามประเมินผล ที่เกิดจากการคัดเลือกคณะกรรมการมาเป็นตัวแทนของสมาชิกตามหลักประชาธิปไตย เน้นสมาชิกกองทุนที่มีส่วนได้ส่วนเสียในการเป็นเจ้าของกองทุนแสดงความคิดเห็น แลกเปลี่ยนทั้งแบบกลุ่ม เครือข่ายอย่างเท่าเทียมกัน บนพื้นฐานการพึ่งตนเองเป็นหลัก ส่วนปัจจัยที่ประสบผลสำเร็จเกิดจากความเชื่อมั่นในอุดมการณ์ ความภูมิใจ การมีหลักธรรมในการบริหารและการมีส่วนร่วมของสมาชิกที่มีต่อกองทุนสวัสดิการชุมชน ขณะที่อุปสรรคในการจัดการกองทุนสวัสดิการชุมชน พบว่า สมาชิกภายในกลุ่มยังไม่เข้าใจถึงแนวคิด เป้าหมายที่แท้จริงทำให้การขับเคลื่อนได้ช้า นอกจากนั้นการลอกเลียนแบบกองทุนสวัสดิการชุมชนที่ประสบผลสำเร็จมาใช้ในพื้นที่ชุมชนยังไม่ประยุกต์ให้สอดคล้องกับบริบทของตน รวมทั้งการสร้างเวทีของสมาชิกกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการขับเคลื่อนมีน้อยเกินไปทำให้บางครั้งการแก้ไข ปรับปรุงหรือพัฒนาทำให้ล่าช้าต่อการเปลี่ยนแปลงของเศรษฐกิจ การเมืองและสังคม

บทส่งท้าย

สวัสดิการ “Welfare” สามารถพิจารณาต่างๆ ได้ 3 แนวคิด ประกอบด้วย 1) แนวคิดสวัสดิการ เศรษฐศาสตร์ 2) แนวคิดสวัสดิการสังคม 3) แนวคิดสวัสดิการชุมชน โดยทุกแนวคิดต้องการตอบสนอง อรรถประโยชน์ความพึงพอใจของประชาชน กลุ่มบุคคลหรือกลุ่มสมาชิกเพื่อให้ได้รับสวัสดิการที่ครอบคลุม พื้นฐานตั้งแต่แก่ แก่ เจ็บและตาย อย่างไรก็ตามในแนวคิดสวัสดิการเศรษฐศาสตร์และแนวคิดสวัสดิการสังคม นั้น การดำเนินการยังมีจุดอ่อนในการเข้าถึงความต้องการของประชาชนทุกหมู่เหล่าได้ อันเนื่องจาก วิถีชีวิต วัฒนธรรมพื้นถิ่น ภูมิประเทศ ภูมิอากาศ ศาสนามีความหลากหลาย ทำให้แนวคิดสวัสดิการชุมชนจึงมีบทบาท ที่สำคัญ เนื่องจากสถานการณ์เศรษฐกิจ การเมืองและสังคมไปเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ดังนั้น การพึ่งพาตนเองตามแนวคิดของชุมชนจึงสามารถดำรงอยู่ได้อย่างยั่งยืน อันเกิดจากการรวมกลุ่มสมาชิกที่มีอุดมการณ์ แนวคิด ความเชื่อเดียวกัน มาจากชุมชนในการจัดสวัสดิการชุมชนในรูปแบบต่างๆ ที่หลากหลาย ผ่านองค์ความรู้แห่งภูมิปัญญา วัฒนธรรม ความเชื่อ ศรัทธามาสร้างระบบของชุมชนตนเองและการพึ่งพาภาครัฐบาลให้น้อยที่สุด ทำให้เกิดความเข้มแข็งของชุมชน ลดความเสี่ยงที่เน้นการพึ่งพาจากภายนอกชุมชนมากเกินไป เกิดการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนที่สามารถกำหนดทิศทางของสวัสดิการชุมชนให้เกิดประโยชน์ในการพัฒนาและยกระดับความต้องการของสมาชิกชุมชนได้อย่างเหมาะสมและทันต่อการเปลี่ยนแปลงสถานการณ์ให้ทันต่อโลกปัจจุบันได้

เอกสารอ้างอิงประจำบทที่ 5

- เกริกเกียรติ พิพัฒน์เสรีธรรม. (2552). การคลังว่าด้วยการจัดสรรและการกระจาย. (พิมพ์ครั้งที่ 9 แก้ไขปรับปรุง). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- คณะกรรมการปฏิรูประบบสวัสดิการสังคมที่เหมาะสมกับประเทศไทย สถาปนาปฏิรูปแห่งชาติ. (2558). **วาระปฏิรูปที่ 29: สวัสดิการสังคม**. กรุงเทพมหานคร: สำนักการพิมพ์ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.
- คะนอง พิณ. (2560). การจัดสวัสดิการชุมชน กรณีศึกษาบ้านฮองฮี ตำบลยางตลาด อำเภอยางตลาด จังหวัดกาฬสินธุ์. **วารสารการเมืองการปกครอง**, 7(2), 287-291.
- จินตนา กาศมณี. (2557). **การจัดสวัสดิการชุมชนโดยภาคประชาชนในกรุงเทพมหานคร: กรณีศึกษาเครือข่ายกองทุนสวัสดิการชุมชน เขตคันนายาว** (ปริญญาานิพนธ์ปริญญาตรีบัณฑิต). กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยเกริก.
- ฉัตรทิพย์ นาถสุภา. (2557). **การเป็นสมัยใหม่กับแนวคิดชุมชน**. กรุงเทพมหานคร: สร้างสรรค์บุ๊คส์ จำกัด.
- ฉัตรทิพย์ นาถสุภาและวันวรจะนู. (2555). **แนวคิดวัฒนธรรมชุมชนในสังคมไทย**. กรุงเทพมหานคร: บริษัทสำนักพิมพ์สร้างสรรค์ จำกัด.
- ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ. (2546). **บทสังเคราะห์ภาพรวมการพัฒนากระบวนสวัสดิการสำหรับคนจนและคนด้อยโอกาสในสังคมไทย**. (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพมหานคร: บริษัทแอตสันเพรส โปรดักส์ จำกัด.
- ดาวราย ลิมสายหัว. (2562). การบริหารจัดการสวัสดิการผู้สูงอายุขององค์การบริหารส่วนตำบลอ้อมเกร็ด อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี. **วารสารมนุษยสังคมปริทัศน์ (มสป.)**, 21(1), 65-79.
- ทศพร แก้วขวัญไกรและคณะ. (2563). รูปแบบพฤติกรรมและความต้องการของกลุ่มชุมชนผู้ยากลำบาก กรณีศึกษาหมู่บ้านสง่างาม หมู่ 15 ตำบลสะแกข่า อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์. **วารสารวิจัย มข. สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ (ฉบับบัณฑิตศึกษา)**, 8(3), 51-63.
- ธนาชัย สุนทรอนันตชัย. (2559). ความเท่าเทียม ความเสมอภาค และความเป็นธรรมทางสังคมกับการจัดสวัสดิการสังคมของประเทศไทย. **วารสารวิชาการคณะนิติศาสตร์ มฉก.**, 7(2), 52-65.
- นิตยา ดอกไม้และคณะ. (2557). การบริหารจัดการกองทุนสวัสดิการชุมชนเชิงกลยุทธ์ กรณีศึกษา: กองทุนสวัสดิการชุมชน ตำบลพรหมพิราม อำเภอพรหมพิราม จังหวัดพิษณุโลก. **สัปดาห์: วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร.**, 20(3), 101-114.
- บุญฤทธิ์ ทำมีดและคณะ. (2558). **ระบบสวัสดิการที่เหมาะสมกับชุมชนชาวนาเพื่อรองรับภัยแล้ง บ้านหนองบัวแปะ ตำบลสร้างแข่ง อำเภอยางสีสุราช จังหวัดมหาสารคาม** (รายงานฉบับสมบูรณ์). สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).

- พเยาว์ หาดสมบัติและคณะ. (2562). **โครงการแนวทางการบริหารจัดการกลุ่มกองทุนสวัสดิการชุมชนที่เหมาะสมกับบริบทชุมชนตำบลบางนางลี่ อำเภอมัทพวา จังหวัดสมุทรสงคราม ระยะที่ 2** (รายงานฉบับสมบูรณ์).สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).
- พระคมสัน เจริญวงศ์. (2562). กระบวนการจัดการกองทุนสวัสดิการชุมชนเพื่อความมั่นคงของชุมชน. **วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์**, 7(4), 939-950.
- พิทยา ว่องกุล. (2550). หลักคิดและการพัฒนาธุรกิจชุมชน-วิสาหกิจชุมชนแบบองค์รวมที่ยั่งยืน. ใน **ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐและพิทยา ว่องกุล (บรรณาธิการ), วิสาหกิจชุมชน: กลไกเศรษฐกิจฐานราก.** (น. 41-68). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ไพรัช บวรสมพงษ์. (2555). **การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเชิงประยุกต์ในการส่งเสริมการจัดสวัสดิการชุมชน กรณีศึกษาอำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี** (รายงานผลการวิจัย). กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- มงคล เลากลางและคณะ (2553). **ศึกษารูปแบบการจัดสวัสดิการที่เหมาะสมสำหรับคนพิการ ตำบลบ้านปรานค์ อำเภอดง จังหวัดนครราชสีมา** (รายงานฉบับสมบูรณ์).สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).
- ระพีพรรณ คำหอม. (2557). **สวัสดิการสังคมกับสังคมไทย.** (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัด สามลดา.
- รัตติยา พนาจันทร์. (ไม่ระบุปีพิมพ์). **การส่งเสริมประชาชนเป็นหุ้นส่วนร่วมกับรัฐในการจัดสวัสดิการสังคม.** ในสำนักกรรมการ 3 สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.สืบค้นเมื่อ 13 ตุลาคม 2564, จาก https://www.parliament.go.th/ewtcommittee/ewt/25_people/ewt_dl_link.php?nid=102&filename=index
- วาสนา พิทักษ์ธรรม. (2554). **การจัดการธุรกิจชุมชน ในรูปแบบของวิสาหกิจชุมชนและธุรกิจชุมชน กรณีศึกษากลุ่มแม่บ้านเกษตรกร อำเภอดอกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี** (งานวิจัยฉบับสมบูรณ์). มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา.
- วิมลพรรณ กุญแจทอง. (2551). **แนวทางการส่งเสริมการจัดสวัสดิการชุมชนเมือง :กรณีศึกษาชุมชนโค้งรถไฟยมราช.** กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
DOI: https://doi.nrct.go.th/ListDoi/listDetail?Resolve_Doi=10.14457/TU.the.2008.132
- ศิริพร ยอดกมลศาสตร์. (2550). “เงิน” ไม่ใช่เป้าหมายของการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน. ใน **ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐและพิทยา ว่องกุล (บรรณาธิการ), วิสาหกิจชุมชน: กลไกเศรษฐกิจฐานราก.** (น. 71-86). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน). (2550). **สวัสดิการชุมชนท้องถิ่น.** กรุงเทพมหานคร: ผู้แต่ง.
- สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน). (2552). **คู่มือการดำเนินงานโครงการสนับสนุนการจัดสวัสดิการชุมชน.** กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์อแป๊ปป้า พรินต์ติ้ง กรุ๊ป จำกัด.

- สมศักดิ์ สามัคคีธรรมและสุพรรณิ ไชยอำพร. (2560). สวัสดิการชุมชนกับการสร้างความเข้มแข็งในเขต กรุงเทพมหานคร. *วารสารร่วมพฤษภา มหาวชิราวุธวิทยาลัย*, 35(1), 140-161.
- สำนักงานปลัด กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. (2564). **พระราชบัญญัติส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคม พ.ศ. 2546 และแก้ไขเพิ่มเติมในพระราชบัญญัติส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2550.** ในกฎหมายการพัฒนาศังคมและความมั่นคงของมนุษย์. สืบค้นเมื่อ 16 ตุลาคม พ.ศ. 2564, จาก<http://law.m-society.go.th/law2016/law/view/652>
- สุพิชชา เอกกระ. (2559). การจัดการสวัสดิการผู้สูงอายุในกลุ่มชุมชนคนจนเมือง: กรณีศึกษาชุมชนหมู่บ้านพลับพลา เขตวังทองหลาง กรุงเทพมหานคร. *วารสารวิจัยราชภัฏพระนคร สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์.*, 11(2), 113-124.
- อภิสรรา ชุ่มจิตร, นิตา ชัชกุลและเครือวัลย์ ชัชกุล. (2557). การพัฒนาศักยภาพการจัดการธุรกิจชุมชน กรณีศึกษา: ตำบลคลองเคียน อำเภอตะกั่วทุ่ง จังหวัดพังงา. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต.*, 10(2), 94-114.
- อุทัย ปริญญาสุทินนท์. (2563). **สิทธิและสวัสดิการสังคม.** กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Holley H. Ulbrich. (2011). **Public Finance in Theory and Practice**, Routledge.
- Lyson, T. A. (2006). Big Business and Community Welfare. *American Journal of Economics & Sociology*, 65(5), 1001-1023.<https://doi.org/10.1111/j.1536-7150.2006.00489.x>
- O’Kane, G. (2020). Creating place-based health and wellbeing networks in rural and remote communities. *Australian Journal of Rural Health*, 28(1), 97-98.